

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ KANUNUNUN VERGİ ADALETİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mahmut TÜRKOĞLU

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı

TEMMUZ 2024
İSTANBUL

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ KANUNUNUN VERGİ ADALETİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mahmut TÜRKOĞLU
221231005
0009-0008-4294-2414

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet KESİK

İstanbul 2024

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Jüri Tez Onay Formu

18.07.2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Bu çalışma 18.07.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Kamu Hukuku (Tezli Yüksek Lisans) Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Prof. Dr. Ahmet KESİK

Danışman

İstanbul Gedik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Osman YILMAZCAN

Üye (İmza)

İstanbul Gedik Üniversitesi

Prof. Dr. İbrahim Attila ACAR

Üye (İmza)

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Dönem Projesi olarak sunduğum “Özel Tüketim Vergisi Kanununun Vergi Adaleti Açısından İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın belirtir ve bunu onurumla doğrularım. (18/07/2024)

Mahmut TÜRKÖĞLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vii
TABLO LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ	x
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışma Konusu	1
1.2 Çalışmanın Önemi	1
1.3 Çalışmanın Yöntemi	2
1.4 Çalışmanın Kapsamı	2
1.5 Hipotez	2
2. VERGİ ÇEŞİTLERİ, ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ (ÖTV), ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ KANUNUNUN VERGİ ADALETİ AÇISINDAN ETKİNLİĞİ	4
2.1 Amaç	4
2.2 Kamu Gelirleri ve Çeşitleri	4
2.3 Harcama Vergileri	5
2.3.1 Vergi, çeşitleri ve amaçları	5
2.3.2 Vergi kalemlerinin çeşitleri	7
2.3.3 Kazanç, harcama ve zenginlik (servet) vergileri	8
2.3.4 Öznel ve nesnel vergiler	8
2.3.5 Genel ve özel vergiler	9
2.3.6 Düzenleyici ve mali vergi çeşitleri	9
2.3.7 Geniş tabanlı ve dar tabanlı vergiler	10
2.3.8 Sürekli ve geçici vergiler	10
2.4 Vergilerin Ekonomi Üzerindeki Etkileri	10
2.5 Vergi ve ÖTV İstatistikî Verilerin İlişkisi	11
2.6 Özel Tüketim Vergisi	16

2.6.1 Tanım ve kısa tarihçe.....	16
2.6.2 Özel tüketim vergisinin genel özellikleri.....	17
2.7 Türkiye’de Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)	18
2.7.1 Özel tüketim vergisinin (ÖTV) konusu	18
2.7.3 Özel tüketim vergisinin tarifesi ve tahsili indirimi	20
2.7.4 Özel tüketim vergisinin matrahı	20
2.7.5 ÖTV (Özel tüketim vergisinin) istisnaları	21
2.8 ÖTV ile Son Bulan Mali Sorumluluklar	21
2.9 ÖTV’de Yetki.....	23
2.10 Özel Tüketim Vergisi Kanununun Vergi Adaleti Açısından Etkinliği	25
2.10.1 Ülkemizde de kazanç paylaşımı açısından vergi dağılım politikalarının etkileri.....	25
2.10.1.1 Kalkınma planlarında adil kazanç dağılımının yeri ve anayasa	25
2.10.1.2 Anayasa’ımızda gelir dağılımı adaleti hakkındaki düzenlemeler	26
2.10.1.3 Beş yıllık kalkınma planı ile adil gelir dağılımı	28
2.10.1.4 Gelir dağılımı konusundaki çalışmalar	28
2.10.2 Diğer ülkeler ile Türkiye’deki gelir dağılımının karşılaştırılması.....	31
2.10.3. Dünya kazançlarının adaletsiz paylaşılması	32
3. ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ KANUNUNUN ADİL GELİR DAĞILIMI	
AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	35
3.1 ÖTV (Özel Tüketim Vergisi) ve Adaletli Kazanç Paylaşımı.....	36
4. TÜRKİYE’DE ÖTV’NİN VERGİ ADALETİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	
İLE İLGİLİ BİR ANKET ÇALIŞMASI.....	38
4.1 Araştırmanın Amacı	38
4.2 Alan ve Kitle	38
4.3 Araştırmanın Yöntemi ve Veri Analizi	39
4.4 Sayısal Yöntemler	39
4.5 Anket Formu	39
4.6 Araştırmanın Bulguları.....	39
4.6.1 Frekans ve yüzde dağılımı	39
4.6.1.1 Yaş dağılımı.....	39
4.6.1.2 Eğitim durumu	40
4.6.1.3 Meslek dağılımı	41
4.6.1.4 Kazancı	42

4.6.1.5 Alınan eşyalar	43
4.6.1.6 Akaryakıt tüketimi	46
4.6.1.7 Verginin tanımı	47
5. ÇAPRAZ TABLO ANALİZİ.....	50
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	54
KAYNAKÇA	57
ÖZGEÇMİŞ.....	62

KISALTMALAR

AFİF	: Ara. Yakıtları Fiyat İstikrar Fonu
ATV	: Akaryakıt Tüketim Vergisi
ÇKÖF	: Çevre Kirliliğini Önleme Fonu
DFT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FF	: Federasyonlar Fonu
GBG	: Genel Bütçe Gelirleri
GESSV	: Gençlik, Eğitim, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
HÜNEE	: Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü
KDV	: Katma Değer Vergisi
LPG	: Sıvılaştırılmış Petrol Gazı
MP	: Mera Payı
OECD	: Organisation for Economic Co-Operation and Development
ÖİV	: Özel İşlem Vergisi
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
ÖTVK	: Özel Tüketim Vergisi Kanunu
SSDF	: Savunma Sanayi Destek Fonu
TAV	: Taşıt Alım Vergisi
TAV	: Taşıt Alım Vergisi
TKF	: Toplu Konut Fonu
TL	: Türk Lirası
TTH	: Trafik Tescil Harcı
TTÜAİPDKP	: Tütün ve Tütün Ürünleri, Alkollü İçecekler Piyasa Düzenleme Kurumu Payı
VG	: Vergi Gelirleri

TABLO LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 2.1: Türkiye Yıllar İtibariyle Genel Bütçe ve Vergi Gelirleri Oranları (1923-2022).....	11
Tablo 2.2: Türkiye 2022 Yılı Vergi Gelirleri ve Yüzde Payları	14
Tablo 2.3: Özel Tüketim Vergisi Tahsilatı ve Genel Vergi İçerisindeki Yüzde Payı	15
Tablo 2.4: ÖTVK’da Yetki Makamları.....	24
Tablo 2.5: Konut ve Mali kazançlarının %20’lik Oranlara Göre Paylaşımı (%).....	29
Tablo 2.6: Kişi Başına Düşen Milli Gelir	29
Tablo 2.7: Sektörlerin GSMH İçindeki Payları (%).....	30
Tablo 2.8: Avrupa Birliği’nde bulunan devletler ile Ülkemizdeki Kazanç Dağılımı Eşitsizliği	33
Tablo 4.1: Yaş Dağılımı	40
Tablo 4.2: Eğitime Göre Dağılım	40
Tablo 4.3: Mesleklere Göre Dağılım	41
Tablo 4.4: Kazanç Dağılımı	42
Tablo 4.5: Televizyonu Olanların Dağılımı	44
Tablo 4.6: Buzdolabı Olanların Dağılımı	44
Tablo 4.7: Çamaşır Makinesi Olanların Dağılımı.....	44
Tablo 4.8: Bulaşık Makinesi Olanların Dağılımı.....	44
Tablo 4.9: Pc’si Olanların Dağılımı	44
Tablo 4.10: Telefonu Olanların Dağılımı.....	45
Tablo 4.11: Müzik Çalar Olanların Dağılımı	45
Tablo 4.12: Kliması Olanların Dağılımı	45
Tablo 4.13: Aracı Olanların Dağılımı	45
Tablo 4.14: Akaryakıt Harcama Dağılımı.....	46
Tablo 4.15: Vergi Tanımına Verilen Cevapların Dağılımı	47
Tablo 4.16: ÖTV Tanımına Göre Verilen Cevap Dağılımları	48
Tablo 4.17: Vergi Ağırlığı Hakkında Görüşlerin Dağılımı.....	49
Tablo 4.18: ÖTV’nin Vergi Kalemleri İçine Adaleti Hakkında Görüşlerin Dağılımı	49

Tablo 4.19: Eğitim Seviyesi İle Vergi Tanımına Verilen Cevapları İçeren Çapraz Tablo.....	51
Tablo 4.20: Eğitim Seviyesi İle ÖTV'nin Tanımına Verilen Sonuçlar Arasındaki İlişkiyi Sunan Çapraz Tablo.....	52
Tablo 4.21: Eğitim Seviyesi İle Vergi Ağırlığı Hakkındaki Görüşlerin Çapraz Tablo İle Gösterimi.....	53

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No:

Şekil 2.1: Türkiye'deki Dolaylı-Dolaysız Vergi Dağılımının OECD Ülkeleri ile Karşılaştırılması.....	7
---	---

ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ KANUNUNUN VERGİ ADALETİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZET

Geçmişten günümüze ekonominin en önemli problemlerinden biri gelir dağılımı konusudur. Çağımızda ekonomik, siyasi ve sosyal birçok açıdan gelir paylaşımındaki adaletsizlikler hem ülkemizde hem de dünyada büyük bir problem olarak süre gelmektedir. Nitekim son yapılan araştırma sonuçlarına göre; en yüksek eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert gelirine sahip yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay bir önceki yıla göre 1,2 puan artarak % 47,5'e yükselirken, en düşük gelire sahip yüzde 20'lik grubun aldığı pay 0,3 puan azalarak % 5,9'a düştüğü görülmüştür. Gelir paylaşımı ölçümlerinde önemli bir parçası olan Gini katsayısı Türkiye'de 2022 yılında 0,415 olmuştur ve bu oran göstermektedir ki gelir adil paylaşılmamaktadır. Gelir paylaşımında adaletli olunması hükümetlerin iktisat politikalarının amaçlarından en önemlisidir ve bu amaç için kullanılan araçlardan biriside vergi politikasıdır. Bu politikalara göre adaletli bir vergi dağılımı yapılmalıdır.

Ülkemizde vergi kalemlerinin temeline bakıldığında vergi kalemlerinin çoğunun şahısların kazanç durumuna bakılmadığı için gelir paylaşımı açısından olumsuz vergiler olarak bilinen dolaylı vergiler olduğu ve bununda önemli kısmının özel tüketim vergisi olduğu görülmektedir. Bu çalışma, özel tüketim vergisi kanununun vergi adaleti açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Vergi kalemlerinin gelirin yeniden dağılımında adaletli olunması için bazı temel özellikler bulunmaktadır. Bu özelliklere göre Türkiye'deki özel tüketim vergisi kalemlerinin içeriğinin incelendiği çalışmada bu vergi kaleminin gelir paylaşımı açısından olumsuz özelliklerinin daha ağır bastığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda gelir paylaşımı açısından bazı olumlu özellikleri de bulunan özel tüketim vergisinin bu yönünün daha iyi hale gelmesi amacıyla çalışma sonucunda bazı öneriler de bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Gelir Paylaşımı, Vergi Adaleti, Özel Tüketim Vergisi*

INVESTIGATION OF THE SPECIAL CONSUMPTION TAX LAW IN TERMS OF TAX JUSTICE

ABSTRACT

One of the most important problems of the circular economy of the past is emerging. In our age, injustice in income sharing in many economic, political and social aspects continues to be a major problem both in our country and in the World. As a matter of fact, according to recent research; The payment from the total income of the 20 percent group with the highest equivalent household current individual income increased by 1.2 points compared to the previous year, reaching 47.5%, while the payment for the 20 percent group with the lowest income increased by 0.3 points. It was observed that the number of points decreased to 5.9%. The Gini total, which is an important part of sharing measurements, was 0.415 in 2022 in Turkey and this ratio shows that income is not shared fairly. Being fair in revenue sharing is the most important goal of the government's economic policies and one of the tools used for this purpose is tax policy. According to these policies, a fair tax emerges.

The basic systems of tax items show that most of the tax items are indirect taxes, known as negative taxes, since the income sharing of individuals is not impaired and a significant part of it is special consumption tax. This study examines the special consumption tax law in terms of tax justice. There are some basic features to ensure fairness in the income re-conditions of tax items. When the content of special consumption tax items in Turkey was examined compared to this period, it was found that the revenue sharing of these advanced tax items was outweighed due to their negative effects. Some suggestions will be made as a result of the study in order to improve this aspect of the special consumption tax, which has some positive features in terms of potential revenue sharing.

Keywords: *Revenue sharing, Tax justice, Special consumption Tax*

1. GİRİŞ

1.1 Çalışma Konusu

Özel Tüketim Vergisi Kanununun vergi adaleti açısından incelenmesi.

1.2 Çalışmanın Önemi

Anayasa'nın 73.maddesine göre vergilendirme yetkisi devlettedir. Bu maddede bahsedilen devletin vergi koyucu yetkisine sahip olduğu ifade edilmekle birlikte vergi koyma yetkisini kullanırken bireylerin ödeme gücünü de dikkate alması gerektiği ifade edilmiştir.

Devletin vergi almasının amacı kamu giderlerini karşılamak, ekonomik ve sosyal yaşama yön vermekte kullanmaktır. Fakat devlet yetkisinde olan vergilendirme bazı sınırlandırmaların olduğu unutulmamalıdır. Bu sınırlandırmalardan ilki "Adaletlilik" ilkesidir. Bu adalet ilkesinin vergilemede sağlanabilmesi için öncelikle vergi ağırlığının toplumdaki kişilerin ödeme gücü ve kişisel durumlarını dikkate alarak paylaşılması gerekmektedir. Söz konusu alınan vergilerin vergi mükelleflerinden aynı oranda vergi alındığı dikkate alındığında gelir dağılımında adaleti yıkıcı etki yarattığı sonucuna varılmaktadır. Vergi alınmasında adalet ilkesi tesirli bir şekilde uygulanamamakla beraber daha çok vergileme etkinlik sağlanmaya çaba gösterilmektedir. Bu gibi durumların gelişmekte olan ülkelerin hepsinde var olduğunu görmekteyiz.

Vergilerin topluma adaletli ve dengeli şekilde dağıtılması konusu önem arz etmektedir. Maliye politikasının sosyal bir amacı olan vergi yükünün adaletli ve dengeli dağıtılması gerekmektedir. Sosyal bir amaç olan verginin adaletli ve dengeli dağılım ile kastedilen ise bireylerin ödeme gücü, şahsi durumları, ailevi durumları vs. Ülkedeki vergilerin adaletli ve dengeli dağılımının söz konusu olabilmesi için dolaylı ve dolaysız vergilerin toplam vergiler içindeki payına dikkat etmek gerekmektedir. Dolaysız vergilerde, artan oranlı vergi tarifeleri, en az geçim indirimi, indirim, istisna, muafiyet gibi yöntemlerle vergi ödeme gücü arasındaki ilişki

sağlanabildiğinden vergilemede adaleti sağlamada daha etkin olmaktadır. Dolaylı vergiler ise mal ve hizmetler üzerine uygulandıkları için düşük gelirli bireyler daha fazla etkilemekte ve vergi yükünü düşük ve sabit gelirli bireyler üzerinde kalmasına sebep olmaktadır (Karamelikli, 2018, s. 95-110).

Adalet kavramı kişiye, duruma, döneme, bahsedilen coğrafyaya vs. göre değişiklik gösterir. Bundan dolayıdır ki adalet kavramının kesin olarak tanımlamak oldukça zordur. Adalet kavramını dar bir kalıp içine alıp tanımlamakta oldukça zordur.

Nitekim adalet kavramı disiplinler arası bir kavram olmasından dolayı adaletin ne olduğu konusunda çeşitli tanımlar bulunmakla birlikte henüz ortak bir tanım geliştirilememiştir.

Dolayısıyla literatürde birçok farklı adalet kavramı bulunmaktadır. (Dermirdal,2019,s.1-35) Örneğin; Platon`a göre adalet, insanların diğer insanlarla olan ilişkilerini belirleyen bir ahenk ve ahlaki durum olarak tanımlanmıştır.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

ÖTV kanunu vergi adaleti açısından incelediğim tezimde kullanmış olduğum araştırma yöntemim; bilimsel araştırma yöntemi ve yapmış olduğum alan (anket) çalışmasıdır.

1.4 Çalışmanın Kapsamı

ÖTV kanununun vergi adaleti bakımından incelenmesi, vergi mükelleflerinin ÖTV'si hakkında bilinçli bir mükellef olup olmadığı ve vergi adaleti açısından nasıl uygulanması gerektiği konusunda araştırma yapmaktır.

1.5 Hipotez

Adil bir vergi sisteminde kişilerin ekonomik durumu elde etmiş oldukları gelir ile ölçülmekte, aynı gelir düzeyine sahip olan kişilerin eşit şartlara sahip olduğu kabul edilmektedir. ÖTV'nin kişilerin gelir düzeyine göre alınması vergi adaletini sağlayacaktır. Yapılan anket sonucunda vergi adaletinin sağlanmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Vergi adaleti, mükelleflerin gelir düzeylerine göre vergilendirilmesi

şeklinde olabileceği gibi, sosyo-ekonomik düzenlemelere de olanak sağlayacak bir sistemin sağlanması olarak da değerlendirilmektedir. Adil bir vergi sisteminin amacı, alınacak vergilerin toplumdaki vergi mükelleflerinin vergi ödeme ödevlerinin hak ve adalete uygun olarak dağıtılmasıdır. Bu durumun sağlanması durumunda ise ödeme gücü ile ilgili yatay adalet ve dikey adalet olmak üzere iki ölçü ortaya çıkmaktadır. Yatay adalet, aynı ödeme gücüne sahip olanların aynı vergi yükümlülüğüne tabi olmaları iken, dikey adalet, aynı ödeme gücüne sahip olmayanlar arasında, daha yüksek ödeme gücüne sahip olanların daha çok vergi ödemesi, daha düşük ödeme gücüne sahip olanların ise daha az vergi ödemesi durumudur. Bu çalışmamda özel tüketim vergisi kanununu vergi adaleti açısından incelenmektedir.

2. VERGİ ÇEŞİTLERİ, ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ (ÖTV), ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ KANUNUNUN VERGİ ADALETİ AÇISINDAN ETKİNLİĞİ

2.1 Amaç

Tezimin ana konusu olan özel tüketim vergisi (ÖTV) kanunu ve vergi adaleti açısından ilişkisine değinilecektir. Bu çerçevede ilk olarak kamu gelirleri görüşü ve türleri, vergi kavramı ile çeşitleri açıklanarak devamında çalışmamın temelini oluşturan ÖTV ele alınacaktır. Özel tüketim vergisi, vergi adaleti açısından incelenerek önemli olan vergi paylaşımında şahsiyet ve adillik, ödeme kapasitesi, vergi ağırlıkları ve etkileri, vergi hırsızlığı veya çekinme gibi örnek kavramlarla konuyu pekiştirerek konuyu açıklayacağım.

2.2 Kamu Gelirleri ve Çeşitleri

Devleti oluşturan tüm kamu kurumları, yapmakla sorumlu oldukları hizmetleri yaparken meydana gelen harcamalarını karşılamak için kanunun vermiş olduğu yetki ile kaynak bulmak zorundadır. Kamunun çeşitli kaynaklardan elde ettiği bu gelir kalemlerine kamu kazançları olarak tanımlanmaktadır. (Edizdoğan, Çetinkaya, & Gümüş, 2018, s. 111)

Serbest ve tüzel kuruluşların yetkilerini kullanarak devlet gelir elde edebilir. Lakin bunun birlikte kamu kazançlarının bir bölümü özel sektörde olduğu gibi onamak esasına dayanır. Hükümetin, para basarak bünyesindeki taşınmazları (arazi, iktisadi ve ekonomik teşebbüslerden elde edilen) zorlama yoluna dayanmayan durumlar buna örnektir. (Pınar, 2007, s. 46-47)

Hükümet birçok kaynaktan gelir kalemleri bulunmaktadır. Hükümetin gelir kalemleri içerisinde bulunan özellikle gelir kaynakları bunlardır; vergiler, harçlar, para basma, para ile vergi cezaları ve diğer gelir kalemleridir. (Heper, 2009, s. 154-161)

Yukarda bahsedildiği gibi modern devletlerin en önemli geliri vergi kalemleridir. Ekonomik dengeler açısından devletin en temel gelir kalemi vergilerdir. Özel tüketim vergisinin de içinde değerlendirilen harcama kalemlerine de değineceğim.

2.3 Harcama Vergileri

Vergilerin hepsi kamu gelirleri içerisinde en önemli gelir kaynağıdır. Özel tüketim vergisi bir harcama vergisidir ve harcama vergilerinin içinde yer almaktadır. Çalışmanın bu bölümünde harcama vergilerine yüzeysel giriş yapılarak; vergi kavramı, verginin unsurları, amaçları ve vergi türlerinden kısaca bahsedeceğim.

2.3.1 Vergi, çeşitleri ve amaçları

Önemli maliyeciler vergiyi şöyle tanımlamışlardır. Gaston Jeze'ye göre vergi, şahıslardan zorunlu, devamlı ve geri iadesi olmayan istenilen parasal sorumluluk olarak açıklarken, Hugh Dalton ise "*Devlet yetkileri ile alınan kişiler ve kurumlardan zorlayarak alınan bir yük olarak tanımlamıştır*" olarak belirtmiştir. Bugün değer gören bir vergi tanımı ile Lucien Mehl verginin; *hükümetin hizmet sundukları özel ve tüzel şahıslardan geri iadesi olmayan hizmet bedelleri adı altında zorunlu alınan paralar* olduğunu belirtmiştir. Ülkemizde 1924 Anayasası vergiyi; Şahısların devlet harcamalarına katkısı olarak açıklamış, 1961 ve 1982 Anayasaları ise; vergi açıklanmayarak, tüm şahısların ekonomik kazancına göre, kamu harcamaları için vergi ödemesi gerektiği bildirilmiştir. (Edizdoğan, Çetinkaya, & Gümüş, 2018, s. 144)

Vergi tanımlarından ve özelliklerinden yola çıkarak verginin unsurları ortaya çıkar. Bu unsurlar kamu harcamalarının karşılığı vergi alacaklısı ile vergi borçlusudur.

Bu özellikleri kısaca değinecek olursak; vergi alacaklısı vergilendirme yapabilen hükümeti ifade ederken, vergi mükellefi; ise vergi alınan gerçek ve tüzel kişileri ifade etmektedir. Vergilerin devlet tarafından zorla alınması, kanun maddelerine ve bu maddelerden alınan güce dayanarak alınmasıdır. Verginin karşılıksız olmasının sebebi genel hizmet vaadi olarak alınmamasıdır. Verginin kamu tarafından sunulan hizmetlerinin bedeli olması, verginin ne sebeple alındığını ne amaçla kullanılacağını belirtmekte olup genel kamu giderleri olarak ifade

edilmektedir. Verginin para ile ödenmesi ise, bazı istisnaların dışında vergi ödemelerinin nakit yapılmasıdır. (Edizdoğan, Çetinkaya, & Gümüş, Kamu Maliyesi, 2018, s. 145-146)

Dünden bugüne vergi amaç ve kapsamı çeşitli şekillerle ortaya çıkmıştır. Verginin en eski amacı parasaldır. Verginin asıl amacı, devletin ihtiyaçlarının giderilmesi ve kamu hizmetlerinin yapılabilmesi için vergi alınması, yani ekonomik sebeple alınmasıdır. Temelde ekonomi temelleri vergilerin bu hedefle alınması üzerine oluşturulmuş ve uzun yıllar vergi bu sebeple toplanmıştır. Fakat bu zaman içinde başka kalemler adı altında da vergi toplanmıştır. Bu sebeple verginin gayesi; verginin ekonomik, sosyal, dini ve ahlaki amaçlar ile mali kalemler ile birçok ekonomi olmayan hedefleri olmak üzere ayrılır. Devletin eşitlik ve tarafsızlık ilkesi ile tarafsız vergi politikası düşüncesi benimsenmiştir. Bu düşünce kapsamında hükümetin piyasalarda herhangi bir müdahalesi olmamasıdır. Devlet asıl görevi olan temel kamu hizmetleriyle sorumlu olacaktır. Bu düşünce kapsamında ise vergilemenin ancak ekonomik hedefi olabilecektir. Fakat geçen zaman içerisinde bu görüş ve tutum değişiklik göstermiştir.

Mali amaçlarla alınan vergiler artık günümüzde daha az bulunmaktadır. Ekonomi olmayan hedefler için vergilerin alınması olağan duruma gelmiştir. Bu ekonomi sürecindeki değişim sonucu hükümet tarafsızlık anlayışından uzaklaşarak müdahaleci anlayış sergilemiş, farklı gelişen bu süreçler farklı politikaların oluşmasını sağlamıştır. (Edizdoğan & Çelikkaya, 2012, s. 1)

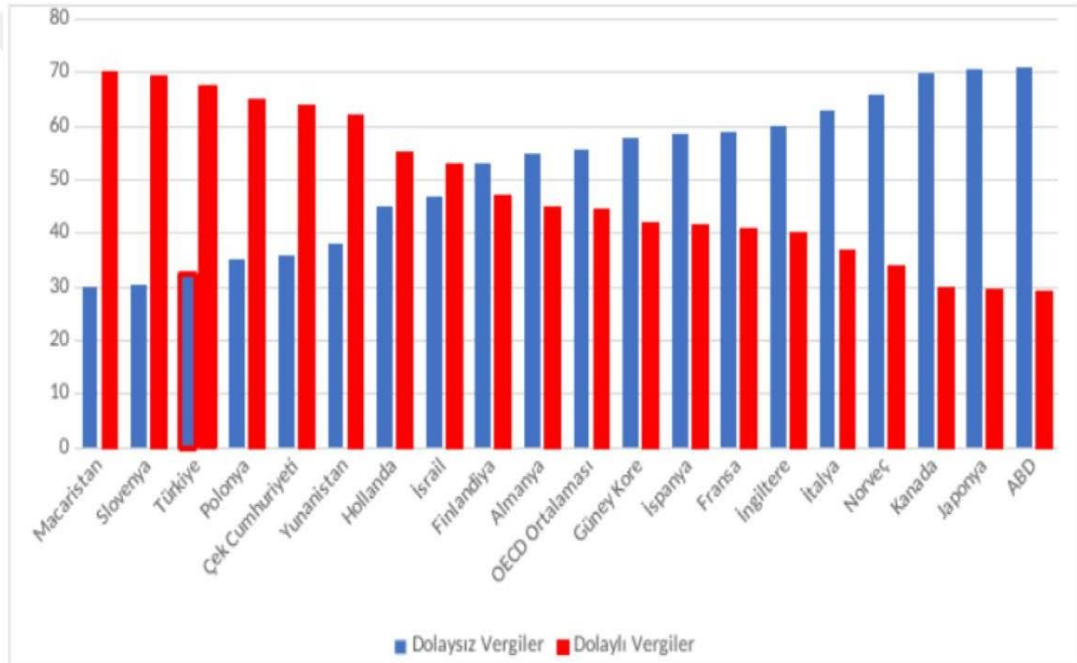
Verginin mali hedeflerin dışında önce ekonomi kalemi gelir. Devletin serbest piyasa ekonomisinde dengeler kurmak ve çıkabilecek krizleri yöneterek ortaya çıkabilecek sorunlar karşısında vergi kalemini kullanmaktır. Vergilerin yükseltilmesi yoluyla oluşan isteklerin ve maliyet dengesini sağlanmaya çalışılması mali hedefe örnektir.

Vergiler toplumsal ve kazanç adaleti çerçevesinde sosyal bir amaç için alınmaktadır. Bu amaçlar arasında bazı lüks tüketim mallarına vergi alınması veya artan oranlı kazanç vergisi uygulanır. Çalışmamın içeriği gereği de vergilemenin toplumsal hedefi önem teşkil etmektedir.

2.3.2 Vergi kalemlerinin çeşitler

Türkiye’de vergi kaynakları gelir ve gider (harcamalar) olmak üzere ikiye ayrılır. Kazanç üzerinden alınan vergi kalemi dolaysız vergi olarak ifade edilir, Bunlardan bazıları; gelir vergisi, kurumlar vergisi vb.dir. Dolaylı olarak adlandırılan ve alınan vergiler ise tüketim ve harcamalar üzerinden alınır. Dolaylı vergiler vergi mükelleflerinin gelir durumu ile birlikte ele alınmaması vergilemede adalet ilkesine ters bir durumdur (Özpehriz, 2011: 54).

Şekil 2.1’de Dolaylı ve dolaysız vergilerin ağırlıkları OECD ülkelerindeki sıralamalarında Türkiye dolaylı vergilerin ağırlığı bakımından 3. sırada yer almaktadır.

Şekil 2.1: Türkiye’deki Dolaylı-Dolaysız Vergi Dağılımının OECD Ülkeleri ile Karşılaştırılması

Kaynak: OECD, <https://stats.oecd.org>

Bakıldığında Türkiye’de OECD ortalamasının oldukça gerisinde hatta bazı dönemlerde en düşük vergi yüküne sahip ülkeler arasında yer bulunmaktadır. Toplam vergi yükü açısından OECD ülkelerine bakıldığında çok düşük bir orana sahip olan ülkemiz özellikle dolaylı vergiler üzerindeki yüksek oran aslında ülkemizde vergi yükünün vergi mükellefleri arasında adil bir dağılım göstermediğini vurgulamaktadır.

2.3.3 Kazanç, harcama ve zenginlik (servet) vergileri

Vergi kalemleri mükelleflerin para kazançlarından elde edilir. Bu kazançların görünüşü ya gelir veya sermaye ya da gider şeklindedir. Vergilerin konularına göre bu bağlamdaki ayrımı vergi gelirinden mi ya da servetten mi alındıkları unsurları dikkate alınır. Kazancın elde edildiği andan itibaren alınan vergilere kazanç yani gelir vergisi, bunun harcaması veya tüketilmesi amacıyla kullanılması aşamasında alınan vergilere ise harcama yani gider vergileri denilmektedir. Servet vergileri ise herhangi iktisadi varlıklara sahip olunan veya serveti el değiştirilmesi ya da sahip olunan değerlerin değersel artış göstermesi durumunda alınan vergilere denilir. Vergiler ne şekilde alınırsa alınsın sonunda mükelleften alınır. Ancak kaynaklar biriktiği andan itibaren servete, harcandığı andan itibaren ise gidere dönüşür. Günümüz vergileme sisteminde toplumdaki bir kişinin gelir sahibi olması kadar kişinin bir servete sahip olması veya tüketim amacıyla gelir kaynaklarını ve servetini kısmen veya tamamen harcaması birbirinden ayrılan birer vergi gücünün doğduğunu gösterir. Şahısların belli zamanlarda elde ettikleri kazanım ve kazançların net miktarı üzerinden alınan vergi gelir vergisidir.

Kazanımlar üzerinden alınan vergi kalemleri gelir vergisi ve kurumlar vergisi şeklinde kendini gösterir. (Maliye Araştırmaları Dergisi, 2016, Yıl:2, Cilt:2, Sayı:2) Asıl kişilerin kazanımları net gelir vergisi, kurum kişiliğe sahip kuruluşların kazanımları da kurumlar vergisi olarak değerlendirilir. Bununla birlikte kazanç ile elde edilen vergileri kamu kazançlarının büyük bir payını oluşturmaktadır. Vergilerin alınabilmesinin temel göstergesi gelirdir. Ancak mal varlığının olması ile geliri harcama amacıyla kullanma işleminde vergi verme amacının oluşmasına sebep sayılır. Gider vergileri mal varlığı ve elde edilen gelirlerin harcamaları anında alınır. Mal ve hizmetlerin tutarları içinde gizlendiği bu vergiler net vergi durumundadır (Kurumlar Vergisi Kanunu, 2006, Tertip 5) Kazancı düşük olandan yüksek, kazancı yüksek olandan düşük vergi alınması tersine artan oranlı vergidir. Bu tarz vergilendirme adaletli vergi anlayışına ters düşmektedir. (International Journal Of Economic Studies, March 2020, Cilt:6, Sayı:1)

2.3.4 Öznel ve nesnel vergiler

Öznel vergiler mükelleflerin ödeme gücüne göre ve ekonomik mal varlıkları tamamının üzerinden elde edilmektedir. Vergi alınan kişilerin kişisel durumu ve aile

durumu dikkate alınır. Örneğin, bazı gelir kaynaklarının vergi alınmaması, aile durumundan kasıt ise (çocuk sahibi olma, evli olma) olmasından dolayı indirimlerin olması kazanç vergisi olarak değerlendirildiği gibi kazancın net olarak anlaşılması ve yükselen vergi tarifesine tabi olunması gibi kavramlar öznel vergiler içerisinde alınmaktadır. Öznel vergilere kişisel vergileri de denilebilmektedir. Öznel vergileri şahıs vergileri ile karşılaştırılmaması da gerekmektedir. Öznel vergilerin kişiselleştirilmeleri ve mükellefin vergi ödeme kuvvetini belirgin bir şekilde nesnel vergilere göre daha adil olduğu söylenilebilir.

Mükelleflerin kişisel durumları dikkate alınıp alınmadığının ölçüsü öznel ile nesnel vergi ayrımında yer almaktadır. Mükellefin ekonomik ve mali düzeyi göz önünde bulundurularak öznel esaslara göre belirlenen vergilere öznel vergiler, mükellefin ekonomik ve mali durumu göz önüne alınmadan herhangi bir ekonomik sebep üzerinden alınan vergilere ise objektif vergiler denilmektedir.

2.3.5 Genel ve özel vergiler

Vergiler kapsam bakımından özel vergiler ve genel vergiler olarak iki kısımda incelenir (Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 12,2010,s 435-467).

Bu ayrımı verginin tüm işlemlerini kapsayıp kapsamadığı en önemli ölçütüdür. Mal varlığı vergilemesi söz konusu olacaksa mal varlığının tümünden vergi alınıyor veya genel harcama ve genel bir gelir söz konusu olduğunun göstergesidir. Eğer vergi kazanç kalemlerinden bir veya birkaçından, bir tüketim kaleminden ya da mal varlığı kaleminden alınıyorsa buna da özel vergi denilir. (Kuruca, 1967, s.183-196) Genel vergiler genellikle yansızdır bu sebeple özel vergilere göre ekonomik işlemler üzerindeki etkisi daha zayıftır. Belirli mallarla ile kısıtlandırılması amacıyla ÖTV özel vergi sınıfı içerisine girmektedir. Gerek Türkiye’de gerekse tüm dünyada uygulanma usulü ile ÖTV, tüketim konusu olan birçok malın üzerine konulmaktadır. Daha çok toplumsal hedeflerin öne geçtiği bir vergileme şeklidir.

2.3.6 Düzenleyici ve mali vergi çeşitleri

Vergiler kamusal ihtiyaçların karşılanması için alınır ve buna ekonomik hedef denir. Vergi subjektif tavrı telkin etmek amaçlı alınan vergiler ise düzenli vergilerdir

(Karakoç, 2013, s. 413-455). Bu çerçevede gelir vergisi hem düzenleyici hem de mali özellikleri bir arada bulundurur. ÖTV genel olarak sosyal amaçlı alındığı için düzenleyici vergi niteliğindedir. Bazı malların kullanımını azaltmak (sigara, alkol vb.) veya toplumun bir kesiminin yararlanması nedeniyle belli kamu hizmetlerinin finansmanını sağlamak veya lüks malların üzerine daha fazla vergi konulması şeklinde mali hedefin dışında amaçlar güdülebilir. Bu amaçların hepsini düzenleyici niteliğinden dolayı ÖTV bünyesinde barındırır.

2.3.7 Geniş tabanlı ve dar tabanlı vergiler

Bir verginin vergilendirilmesi konunun sınırları açısından geniş ve dar tabanlı olması ile belirlenir. (Erkin, 2013, s.1111-1152) Genel tüketim vergileri geniş tabanlı vergilerdir. Tüketim maddelerinin belirli kısımlarından alınan vergiler konunun sınırlı olması sebebiyle dar tabanlı vergiler sınıfında yer alır.

2.3.8 Sürekli ve geçici vergiler

Ülkelerin iktisadi, sosyal ve mali durumlarına göre bazı vergiler getirilirken bazıları da yürürlükten kaldırılmıştır. Bazı vergiler ise zamanla değişikliğe uğramıştır. Vergiler zamanla sınırlı olmayan ve amaçları devam ettiği sürece uygulanabilen niteliktedir. (Gökçay, 2017, s.113-133) Fakat geçmişte uygulanmış bazı vergiler kapsamı itibariyle geçici olmuşlardır. Ekonomik kriz, doğal afetler, savaş ve olağanüstü haller gibi koşullar geçici finansal ihtiyaçları gidermek için geçici vergileme türüdür. Bu kapsamda ÖTV, mali hedefin dışında sosyal hedefleri gerçekleştirmede kullanılır. Her medeniyet tarihin belli aşamalarında ÖTV'yi uygulamıştır. ÖTV bu yönüyle sürekli vergi sınıfı içinde yer alır.

2.4 Vergilerin Ekonomi Üzerindeki Etkileri

Ülke ekonomisi birçok değişken etkinin etkisi altındadır. Başta ekonomi yönetiminin faktörü, üretim ve tüketim durumu, dünya ekonomisi ile ilişkileri, ekonominin içinde yer alan sorunlar gibi birçok faktör ekonomi üzerinde etkindir. Günümüz ekonomi yönetiminin takip ettiği politika devletin sosyal yaşam ve ekonomik rolünü belirler. Devletin ekonomik büyüklüğü verginin önemini ortaya koyar. Ekonominin devletçi ve müdahaleci bir yol izlemesi vergilerin etkinlikleri hakkında bilgi vermektedir. Vergilerin çok yönlü etkisi vardır.

Bunlar:

- Gelir dağılımı üzerindeki etkileri
- Ekonomik denge üzerindeki etkileri
- Üretim ve tüketim üzerindeki etkisi
- Tasarruf ve etkin kaynak dağılımı
- Fiyatlar üzerindeki etkisidir.

2.5 Vergi ve ÖTV İstatistik Verilerin İlişkisi

Çalışmamın bu kısmında vergilerin ve özel tüketim vergisi (ÖTV)'nin istatistiksel verilerle ilişkisi ele alınacaktır. Ülkemizde çoğu anlaşılması güç harcama kalemleri özel tüketim vergisi kanunu ile toplanmış ve dolaylı vergi kalemlerinin bir alt başlığı olan ÖTV adı altında toplanmaya başlamıştır. Aşağıda istatistiksel olarak verilen bilgiler ışığında ÖTV'nin ülkemiz vergi sisteminde büyük yeri olduğunu göreceksiniz.

Aşağıdaki Tablo 2.1'de ülkemizde çeşitli yıllarda elde edilen toplam bütçe gelirleri ile vergi gelirlerine ilişkin veriler yer almaktadır. Tabloda, 1923 yılından başlamak üzere 2022 yılına kadar elde edilen genel bütçe gelirleri, vergi gelirlerinin tutarları ve vergilerden elde edilen gelirlerin toplam genel bütçe gelirleri içinde payı aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 2.1: Türkiye Yıllar İtibariyle Genel Bütçe ve Vergi Gelirleri Oranları (1923-2022)

Yıllar	Genel Bütçe	Yüzde	Vergi Gelirleri (TL)	Yüzde
1923	111	100	95	86
1924	138	100	115	83
1925	170	100	138	81
1926	180	100	149	83
1927	202	100	163	81
1928	220	100	180	82
1929	224	100	183	81
1930	217	100	165	76
1931	186	100	141	76
1932	214	100	162	76
1933	202	100	156	78
1934	241	100	144	60

Tablo 2.1: (Devamı) Türkiye Yıllar İtibariyle Genel Bütçe ve Vergi Gelirleri Oranları (1923-2022)

Yıllar	Genel Bütçe	Yüzde	Vergi Gelirleri (TL)	Yüzde
1935	267	100	155	58
1936	224	100	135	60
1937	262	100	163	62
1938	323	100	203	63
1939	390	100	196	50
1940	540	100	232	43
1941	640	100	313	49
1942	978	100	730	75
1943	1.031	100	758	74
1944	1.017	100	835	82
1945	659	100	523	79
1946	1.041	100	740	71
1947	1.615	100	1.105	68
1948	1.468	100	1.084	74
1949	1.629	100	1.399	86
1950	1.419	100	1.242	88
1951	1.646	100	1.237	75
1952	2.236	100	1.581	71
1953	2.272	100	1.708	75
1954	2.391	100	1.941	81
1955	3.148	100	2.255	72
1956	3.305	100	2.587	78
1957	3.967	100	3.024	76
1958	4.822	100	3.564	74
1959	6.386	100	5.053	79
1560	6.933	100	5.177	75
1961	10.934	100	6.079	56
1962	9.018	100	6.394	71
1963	11.731	100	8.424	72
1964	12.720	100	9.292	73
1965	13.188	100	10.295	78
1966	15.857	100	12.464	79
1967	19.887	100	14.882	75
1968	20.130	100	16.239	81
1969	22.961	100	19.114	83

Tablo 2.1: (Devamı) Türkiye Yıllar İtibariyle Genel Bütçe ve Vergi Gelirleri Oranları (1923-2022)

Yıllar	Genel Bütçe	Yüzde	Vergi Gelirleri (TL)	Yüzde
1970	32.520	100	23.003	71
1971	39.833	100	31.424	79
1972	46.952	100	39.013	83
1973	58.548	100	51.958	89
1974	69.972	100	65.157	93
1975	105.400	100	95.009	90
1976	140.746	100	127.055	90
1977	183.637	100	168.249	92
1978	304.699	100	246.420	81
1979	515.455	100	405.484	79
1980	925.238	100	749.849	81
1981	1.420.850	100	1.190.204	84
1982	1.461.533	100	1.304.866	89
1983	2.313.957	100	1.934.492	84
1984	3.298.051	100	2.372.211	72
1985	4.578.420	100	3.829.117	84
1986	6.629.710	100	5.972.034	90
1987	9.894.322	100	9.051.003	91
1988	16.813.270	100	14.231.761	85
1989	30.209.733	100	25.550.320	85
1990	55.066.933	100	45.399.534	82
1991	96.372.525	100	78.642.770	82
1992	174.150.046	100	141.602.094	81
1993	350.845.430	100	264.272.936	75
1994	742.499.135	100	587.760.248	79
1995	1.387.759.990	100	1.084.350.504	78
1996	2.684.968.310	100	2.244.093.830	84
1997	5.726.931.736	100	4.745.484.021	83
1998	11.635.610.868	100	9.228.596.187	79
1999	18.657.677.076	100	14.802.279.916	79
2000	33.040.902.853	100	26.503.698.413	80
2001	50.890.481.078	100	39.735.928.150	78
2002	74.603.699.065	100	59.631.867.852	80
2003	98.558.732.547	100	84.316.168.756	86
2004	120.089.244.000	100	101.038.904.000	84

Tablo 2.1: (Devamı) Türkiye Yıllar İtibariyle Genel Bütçe ve Vergi Gelirleri Oranları (1923-2022)

Yıllar	Genel Bütçe	Yüzde	Vergi Gelirleri (TL)	Yüzde
2005	148.237.974.000	100	119.250.807.000	80
2006	183.346.998.000	100	151.271.701.000	83
2007	204.261.860.000	100	171.098.466.000	84
2008	226.653.106.000	100	189.980.827.000	84
2009	233.804.379.000	100	196.313.308.000	84
2010	272.775.244.000	100	235.714.637.000	86
2011	319.512.928.000	100	284.490.017.000	89
2012	362.654.794.000	100	317.218.619.000	87
2013	419.653.762.000	100	367.517.727.000	88
2014	461.450.539.000	100	401.683.956.000	87
2015	525.045.891.000	100	465.229.389.397	89
2016	608.336.187.441	100	529.607.900.959	87
2017	700.621.261.000	100	626.082.414.676	89
2018	850.728.172.000	100	738.180.401.147	87
2019	1.002.011.368.000	100	819.603.098.822	82
2020	1.158.932.165.000	100	983.069.869.000	85
2021	1.164.809.000.000	100	204.695.000.000	95
2022	2.941.400.000.000	100	2.802.400.000.000	99,9

Kaynak: <https://www.gib.gov.tr/>

Yukarıda gösterilen Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) verilerinden elde edilen tabloda ülkemiz kuruluş yılı 1923 yılından başlayarak Vergi Gelirlerine (VG) ve Genel Bütçe Gelirleri (GBG) ilişkin veriler yer almaktadır. Tabloda vergi gelirleri Türkiye’deki genel bütçe kazançlarının önemli bir bölümüdür. Son zamanlarda genel kazancın yüzde 80’ini ve üzerinde olmak üzere vergi kazanımlarından elde edilmiştir. Toplam bütçe içerisinde vergi gelirleri devamlı olarak artış göstermiş ve son olarak 2022 yılı bütçesinde 3 trilyona yaklaşan tutarda bir vergi kazancı elde edilmiştir.

Tablo 2.2: Türkiye 2022 Yılı Vergi Gelirleri ve Yüzde Payları

Toplam Vergi Geliri (Bin TL)	Gelir V. (Bin TL)	Kurumlar V.(Bin TL)	Katma Değer V. (Bin TL)	Özel Tüketim V.(Bin TL)	Diğer Vergiler (Bin TL)
2.353.300.000	356.500.000	507.000.000	1.062.400.000	419.800.000	7.600.000
% 100	% 15,42	% 21,43	% 45,14	% 17,73	% 0,3

Kaynak: <https://www.gib.gov.tr/>

Yukarıdaki tabloda ülkemizde 2022 yılında elde edilen vergi gelirlerinin istatistiksel verileri bulunmaktadır. 2022 yılında elde edilen ve tabloda görülmekte olan yaklaşık 2,5 trilyon TL vergi gelirleri arasında Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) üçüncü sırada yer almakta ve önemli bir paya sahip bulunmaktadır. Ülkemizde 2022 yılında elde edilen vergi gelirlerinin %17,73'lik kısmını özel tüketim vergisi oluşturmaktadır. Katma değer vergisi toplam tutar olarak değil de dâhilde ve ithalde olarak ayrı tutarlar olarak alındığında, ülkemizde vergi gelirleri içerisinde en büyük vergi gelirine sahiptir. Vergi gelirleri içerisinde en çok orana sahip olan katma değer vergisini, kurumlar vergisi ve özel tüketim vergisi takip etmektedir. Vergi gelirleri içerisinde önemli bir paya sahip olan ÖTV, birçok yönden ekonomik faaliyetler ve dolayısıyla gelir dağılımı üzerinde önemli etkilere sahip olan bir vergidir.

Tablo 2.3: Özel Tüketim Vergisi Tahsilatı ve Genel Vergi İçerisindeki Yüzde Payı

Yıllar	Özel Tüketim Vergisi (Bin TL)	ÖTV/Vergiler İçerisindeki Yüzde Payı (%)
2003	13.648.790	16
2004	26.288.963	26
2005	32.753.339	27
2006	37.102.948	24
2007	39.350.665	23
2008	41.962.183	22
2009	43.708.500	22
2010	58.038.327	24
2011	64.263.538	22
2012	71.793.179	22
2013	85.770.481	23
2014	91.657.358	23
2015	106.646.242	23
2016	121.221.133	23
2017	139.370.681	22
2018	135.133.359	18
2019	148.196.355	18
2020	209.090.371	21
2021	205.392.000	18
2022	165.376.000	16

Kaynak: <https://www.gib.gov.tr/>

Yukarıdaki tabloda anlaşılacağı gibi ÖTV'nin uygulanmaya başladığı ilk yıl olan 2003 yılı itibari ile ÖTV gelirleri her zaman toplam vergi gelirleri içerisinde önemli bir paya sahip olmuştur. ÖTV'nin uygulanmaya başladığı ilk yıl yüzde 16'lık bir paya sahip olan ÖTV'nin toplam vergi gelirleri içindeki oranı, daha sonraki

yıllarda yüzde 27'lik bir paya kadar yükselmiş ve 2022 yılında ise ÖTV'nin toplam vergi gelirleri içindeki oranı yüzde 16 olarak ortaya çıkmıştır. 1923 ile 2022 yılları arasında hem Tablo 2.1'de yer alan vergi gelirlerinde hem de Tablo 3'te yer alan ÖTV gelirlerindeki artış ve bunların ulaştığı tutarların değerlerine bakıldığında görülmektedir. Bu değer hem tüm ekonomik işleyişe etki ederek değişiklikler oluşturmakta, hem de çalışma konumuza önemli katkıda bulunmaktadır. Dolaylı vergilerin gelir dağılımına etkisi dışında ülkemiz gibi özel tüketim vergisi kaleminin bu derecede önemli bir vergi kalemi olduğu durumda bu verginin de gelir dağılımı açısından incelenmesini gerekli kılmaktadır.

2.6 Özel Tüketim Vergisi

2.6.1 Tanım ve kısa tarihçe

Özel tüketim vergisi harcama vergilerinin bir çeşidi olarak, özel kimi mallar ya da mal grupları kaleminden alınan bir vergidir. Fakat bu vergi genel harcama vergilerinden farklılıklar içerir. En önemli farklılık, vergi uygulayıcı tarafından kanunla belirlenmiş belirli mal ya da mal gruplarına, genellikle farklı oranlar üzerinden uygulanmasıdır. (Batirel, 1979, s. 140; Due J. F., 1967, s. 336)

Özel tüketim vergileri teorik olarak genellikle sürümü fazla, talebi az olan mallardan ve çeşitli sebepler ile alınmaktadır. (Heper, 2009, s. 236) Devletin gelir kaynağı sağlamak amacıyla aldığı Özel Tüketim Vergisi (ÖTV), talep çeşitliliği değişken, fazla olan lüks tüketim mallarından alınarak gelir dağılımı onarmak ve kazanç sağlamak hedefi dışında zararlı alışkanlık yapan bazı ürünlerin kullanımını azaltmaya çalışmak gibi kazanç sağlamanın dışındaki çeşitli hedefler içinde alınabilmektedir. Özel tüketim vergisi yapısında birçok muaflık ve ayrıcalık içeren bir genel satış vergisi uygulamasına benzetebiliriz. Gerçekten bazı ülkelerde uygulaması genel tüketim vergilerinden bile daha kapsamlıdır. Örnek verilecek olursa, İspanya'da ÖTV çok kapsamlı olarak uygulanır. Dahası İngiltere'de KDV öncesinde uygulanan satın alma vergisi ve ülkemizde de yine KDV'den önce uygulanmış olan işletme vergisi de kapsamlı uygulamalı ÖTV'ye bir örnektir (Edizdoğan, 1981, s. 6).

Tarihsel geçmişine bakıldığında ÖTV en eski vergiler arasında yer almaktadır ve genel olarak tüketim vergilerinden de daha eskiye uzandığı söylenebilir.

Dünya’da vergilendirme neticesinde oluşan ayaklanmalar, isyan ve diğer olaylar çoğunlukla özel tüketim vergisi sonucunda meydana gelmiştir. Toplumun temel ihtiyaç kalemleri yağ, su, un vb. ürünler üzerinden alınan vergiler toplumdaki kişilerin tepkisini toplamış ve bu durumun sonucunda ortaya çıkana olaylar sonunda önemli toplumsal neticeler oluşmuştur. Çin’de MÖ. 2200 yılında tuzdan alınmaya başlanan özel tüketim vergisinin (ÖTV), Fransız İhtilali’nin sebeplerinden biri olduğu sanılmaktadır (Anderson J. E., 2003, s. 443; Johansen, 1965, s. 203).

Özel tüketim vergisinin genel tüketim vergilerinde farkı daha önce de açıkladığımız gibi kanun aracılığı ile bazı kalemler üzerinden vergi alınmasıdır. Genel tüketim vergisi ise tüm ürünler üzerine konularak alınan bir vergidir ve bir ürünün vergi kapsamından çıkarılması için münferit tutulması gerekmektedir. Bu kapsamda birinci dünya savaşı sırasında ülkemizde kibrit, sigara kâğıdı, alkollü içkiler gibi belirli bazı ürünlerden hususi istihlak vergisi alınmıştır. Bu olay bazı özel üzerine vergi uygulanması nedeniyle ÖTV’ye bir örnek teşkil eder. 1926 yılında umumi istihlak vergisi alınmıştır ve bu durumda genel tüketim vergisine örnek teşkil eder. Başka bir açıdan bakıldığında özel tüketim vergisine örnek, 1926 yılında eğlence ve özel istihlak vergisi kanunu uygulanmaya başlamış ve bu kanun neticesinde lokanta, sinema, bar gibi eğlence yerleri üzerinden vergi alınmak istenmiştir. Fakat uygulama vergi alınmaya çalışılması başarı kaydedememiş ve kişilerin satışları gizleyerek vergiden kaçmaları sonucunda kısa sürede içerisinde bu vergi kaldırılmıştır. 1956 yılında çıkarılan gider vergileri kanunu ile birçok işlem kalemi ve tüketim vergileri birleştirilerek iki ana bölüm olan masraf kalemleri vergileri hizmet ve üretim olarak ayrılmıştır. Bu kanunla açıklanan tablolardaki vergilendirilecek ürün kalemleri bir bir sayıldığı için bu vergi daha çok özel tüketim vergisine benzetilmiştir 2002 yılında yürürlüğe giren özel tüketim vergisi kanunu ile diğer vergi kanunları toplanarak özel tüketim vergisi kanunu uygulanmaya başlanmıştır (Edizdoğan, 1981, s. 95-97).

2.6.2 Özel tüketim vergisinin genel özellikleri

Özel tüketim vergileri, kamuya sadece bütçe için gelir elde etme amacının dışında, seçili ürünün tüketimini azaltmak gibi amacı olan bir vergidir. (Buchanan, 1960, s. 409) Örneğin, sigara ve alkollü içkiler gibi toplum sağlığına zarar vereceği düşünülen ürünler üzerinden alınan vergiler sadece gelir amacı taşımamakla birlikte

bu ürünlerin tüketimini azaltarak halk sağlığını korumak amacını da gütmektedir. Dolayısıyla bu vergilerin genel tüketim vergilerinden bazı farklı özelliklere sahip olduğuna değinmek gerekir (Anderson J. E., 2003, s. 443). Gelişmiş Ülkelerde özel tüketim vergisi lüks tüketimi vergilendirmek olarak ortaya çıkmaktadır. Tüketicilerin her zaman alamayacağı ve zorunlu tüketilmesine ihtiyaç duyulan ürünlerden olmayan malları ifade eder. Fakat lüks ve zorunlu ihtiyaç ürünü ayrımının yapılması ülkeden ülkeye, zamandan zamana ve o günün konjektörüne göre değişiklik gösterir. Örnek verilecek olursa, televizyon ilk icat edildiği lüks tüketim ürünü idi, şimdi ise günümüzde her evde olması gereken ihtiyaç duyulan bir üründür. Bu ayrımın yapıldığını varsaydığımızda lüks ürünlere yapılan ödemeler kişinin ekonomik gücünün de göstergesi olmuştur ve gelir dağılımında adaletin sağlanabilmesi için bu ürünler/mallardan da vergi alınmaktadır. (Dickenson, 1996)

Bir başka açıdan, lüks ürünlerin tüketiminde her ne kadar ödeme gücü ve zorunlu mal olmaması durumları olsa da daha düşük ödeme gücüne sahip biri bu lüks ürünleri talep ettiğinde bu kişinin ödeme gücü daha olumsuz olarak etkilenmiş olacaktır. (Due J. F, 1967, s. 343-344) Burada unutulmamalıdır ki genellikle gelir düzeyi farklılık gösteren bireylerin tüketim farkı lüks malı hiç kullanmamak değil, kullanılan ve erişilen miktarları arasında olmaktadır. Yani, zengin bir birey lüks bir ürünlerden daha çok miktarda kullanılabilmekte ve erişebilmektedir. Bu durumda ÖTV'nin uygulanması gelir durumu düşük olan kişinin bu ürünlerden hiç kullanamaması gibi bir durumu da ortaya çıkarabilir ve bu da adaletsizlik oluşturabilecektir (Aren, s. 300). Özel tüketim vergisinin diğer bir özelliği yukarıda bahsettiğimiz üzere bazı mallar (Sigara ve içki vb.) ile halk sağlığı üzerinde olumsuzluk yaratan zararlı ürünlerin kullanımını sınırlandırmaktır (Edizdoğan, Teoride ve Uygulamada Özel Tüketim Vergileri, 1981, s. 11).

2.7 Türkiye'de Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)

Türkiye'de özel tüketim vergisinin konusu altında vergiyi oluşturan olayı, vergi mükellefi ve sorumlusu, tahsili indirimi, matrahı ve istisnalar anlatılacaktır.

2.7.1 Özel tüketim vergisinin (ÖTV) konusu

Özel tüketim vergisi altında toplanan mallar, ülkelerin değer verdiği yargıların gelişmişlik seviyeleri, mali güçlerinin ve teknolojik ilerleme ile birlikte

Üretilen rn ve görev eitliliklerinin farklı olması sebebiyle farklılık göstermektedir. Vergi kalemleri adlarını alınan kalemlere göre alırlar. Verginin konusu verginin üzerine konulan dolaylı ya da doğrudan olarak gücünü oluşturduğu iktisadi unsurlardır. Kapsamlı olarak vergilendirilen ürün verginin konusunu meydana getirir. Bir mal varlığı unsurunun gelirin ya da hizmetin vergi alınabileceği gibi, bir hizmet, üretim, kanuni bir işlemin ya da tüketimin verginin konusu olarak seçilebileceği olağandır. TVK’da bulunan ürünler, dört başlık halinde verilmiştir.

- Birinci başlıkta araç yakıt ürünleri, ikinci başlıkta motorlu taşıtlar, üçüncü başlıkta tütün malları ve alkollü kolalı içecekler, dördüncü başlıkta lüks ürünler içermektedir. Birinci başlıkta yer alan araç yakıt ürünleri genelinde TVK yasalamadan önce araç yakıt tüketim vergisi (ATV)’ne tabi olan motorin, benzin, likit petrol gazı, LPG, gaz yağı, doğalgaz ve bunların benzerleri olan solvent mamlleri girmektedir.
- İkinci başlıkta yer alan motorlu taşıtlar kapsamında TVK yasalamadan önce taşıt alım vergisi ve ek taşıt alım vergisinin kapsamı içine giren otomobiller, karavanlar, uçaklar, helikopterler, yat ve kotralar girmektedir.
- nc başlıkta tütün içeren puro, sigaralar, kolalı gazozlar, araplar ve tarifece belirlenmiş olan diğer alkollü içkiler girmektedir.
- Dördüncü başlıkta TVK yasalamadan önce katma değer vergisine tabi ürünlerden, beyaz eşyalar, kürkler, silahlar, değerli talar, cep telefonları, parfüm gibi lüks ürünler girmektedir.

Yukarıda başlıklara bakıldığında özel tüketim vergisinin kapsamının sadece ürünlerden oluştuğu, hizmetlerin ise bu kapsamda değerlendirilmediği görülmektedir. Ayrıca kanunlar ürünleri yerli ve yabancı olarak ayırmamıtır. Katma değer vergisi ve Avrupa Birliği ngrlen vergilerin dışında özel tüketim vergisi diğer vergilendirilen mallar hakkındaki düzenlemeleri içine alır. Avrupa Birliği düzeyinde olan ye devletlerde uygulanmaktadır. Mineral yağlar, alkol içeren içecekler, tütün ürünleri gibi. Ancak Avrupa Birliği yesi devletlerin vergilerinin hesaplanması, verginin tahsili gibi konularda Avrupa Birliği ile uyum içerisinde olmalı, ticari sınırları amamak kaydıyla sayılan ürünlerin dışındaki mallardan özel tüketim vergisi veya diğer dolaylı vergilerden yükümlülük kazanmaz.

2.7.2 ÖTV (Özel tüketim vergisi) mükellefleri ile bunların sorumlusu

Mükellef, kanunlar ile üzerine vergi borcu düşen kimsedir. Vergi mükellefi kanuni mükellef ve aracı mükelleften oluşmak üzere iki grupta incelenir. Kanuni mükellef, kanunların, yasa koyucuların mükellef olarak tanımladığı kimsedir. Aracı mükellef ise kanuni mükellef durumunda olan kişinin ödediği vergiyi başkasına aktarması sonucu karşılaştığı durumu belirtmektedir. Vergi sorumlusu mükellefin Türkiye sınırları içerisinde işyerinin, iş merkezlerinin bulunması durumunda gerekli görülen diğer hallerde Maliye Bakanlığı, vergi alacağının emniyet altına alınması amacıyla vergiye taraf olanların, vergiyi ödemesinden sorumlu tutulan kişidir. (Maliye Bakanlığı, VUK, Madde 9)

2.7.3 Özel tüketim vergisinin tarifesi ve tahsili indirimi

Vergi tarifesi vergi miktarını hesaplanabilmesi için matraha uygulanan ölçülerdir. Vergi tarifesinin asıl amacını vergi oranı oluşturur. Muamele vergilerinden farklı olarak Özel Tüketim Vergisi genellikle tekdüze değildir. Özel Tüketim Vergisinin mali amacının yanı sıra faydası düşük olan ürünlerine ilişkin harcamaların kısılmasını hedefler. Bu sayede vergide adaletin, vergi vasıtasıyla adil gelir dağılımının sağlanmasını sağlar. Verginin tahsili bakımından Özel Tüketim Vergisi dağıtım, üretim ile tüketim aşamalarında yalnızca birinden vergi alınabilir. Bütün aşamalarından da yayılı muamele vergisi gibi alınabilmektedir (Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 12, Özel S., 2010, s.435-467).

2.7.4 Özel tüketim vergisinin matrahı

Özel Tüketim Vergisinin Matrahı: Verginin üzerinden hesaplandığı, miktar veya değer olarak tanımlayabiliriz. Her verginin bir matrahı ve bu matraha bağlı vergi tarifesi bulunur. Özel Tüketim Vergisinin matrahı, verginin hesaplanması açısından dikkate alınan miktar ya da değerdir. Özel Tüketim Vergisinin teknik anlamda ikiye ayrılır. Bunlardan birincisi vergi alınan ürünlerin fiziki ve teknik tutarlarının meydana getirdiği matrahlar üzerinden birim başına mutlak miktarlar halinde belirlenen değer (spesifik) vergilerdir. İkincisi, vergiye konu ürünlerin satış değerlerinin matrahı olan vergilerdir. Özel Tüketim Vergisinin matrahı, vergiye tabi ürün ve hizmetler için harcanan bedellerden oluşmaktadır (ÖTVK, Madde 11, Tertip 5 Sayı;24783).

ÖTVK'nın 11.maddesine göre verginin matrahı ve verginin ölçüsü şöyledir.

- Birinci başlıktaki mallar için belirlenen maktu vergi miktarları ile üçüncü başlıktaki ürünler için topluca ya da ayrı ayrı maktu vergi miktarları bulunması halinde vergileme ölçütü alkol derecesi, kilogram, metre, metreküp bunların üst ve alt birimleri ile gerektiğinde büyüklükleri dikkate alınarak kap, ambalaj ve adet olarak uygulanmaktadır.
- İkinci ve üçüncü (tütün mamulleri hariç) ve dördüncü başlıklı ürünler için verginin kalemleri bunların teslimi hesaplanacak Özel Tüketim vergisi hariç, KDV kalemlerini oluşturan unsurları barındırır.
- Üçüncü başlıktaki ürünler tütün mamullerindeki matrah: Bunların nihai tüketicilere toptan satış fiyatıdır. Özel Tüketim Vergisi ile sürdürülmek istenen mali politikaların uygulanmasında daha etkin hale getirilmiştir. Örnek verilecek olursa tütün ürünleri ve alkollü içkilerde sekiz ayrı vergi form ve pay alınmakta ve bunların bazılarının oranı Bakanlar Kurulu'nun kararı ile belirlenirken bazıları Kanunda yapılan değişiklikler ile düzenlemelere tabi tutulmaktadır. ÖTVK'nın "Oran veya Tutar" başlıklı 12. maddesinde Bakanlar Kurulu'na vergi oran ve tutarları değiştirilerek bu vergi kapsamına giren sektörlerle ilgili mali politikaların uygulanabileceği olanağını doğurmuştur.

2.7.5 ÖTV (Özel tüketim vergisinin) istisnaları

ÖTV konusuna giren olan mallar için getirilen genel ayrıcalık: Konsolosluk ya da diplomatik ayrıcalığı, ihracat istisnası, uluslararası organizasyonlarda ağırlayan üye devlet kamu yetkilerine tanınmış olan ayrıcalık, NATO'ya üyesi olan ülkelerin benzer özelliklerden ortaya çıkan istisnaları, uluslararası kuruluşlarla imzalanan ya da Avrupa Birliği'ne üye olmayan devletler KDV istisnasını öngören anlaşmalardan doğan istisna.

2.8 ÖTV ile Son Bulan Mali Sorumluluklar

KDV'ye Türkiye'de 1985 yılında geçilmiş, ayrı ayrı uygulamada olan belli ÖTV kalemleri yürürlükten kaldırılarak ve KDV Kanunu içinde ek vergi adı ile bir araya toplanmıştır. Harçlar ve Damga Vergisi benzer Hukuki Muamele Vergileri

(HMY) ayrı tutulursa Katma Değer Vergisi (KDV) sistemi gibi ayrı iki vergi bulunur. Bunlar, Taşıt Alım Vergisi ve Akaryakıt Tüketim Vergisi'dir. Bunlardan başka Özel Tüketim Vergisi alanına giren vergi ve kaynaklar (fonlar) şeklinde ekonomik sorumluluklarda vardır. Bu vergi yükünün ağırlığını bir ölçüde azaltıp bol gelir sağlarlar. Ayrıca bazı belli hizmet kalemleri kaynak aktarımlarını teminat altına alan mali sorumluluklardır (Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 2023,).

ÖTV'nin devreye girmesiyle aşağıdaki mali sorumluluklar uygulamadan kalkmıştır;

1- Ek Vergi

2- ATV (Akaryakıt Tüketim Vergisi)

3- TAV (Araç /Taşıt Alımı Vergisi)

4- Ek Taşıt Alım Vergisi

5- ÖİV (Özel İşlem Vergisi: Araçların alım satımı ile tescilinden alınır.)

6- TTH (Trafik Tescil Harcı: Taşıtların tescilinden alınır.)

7- GESSV (Gençlik, Eğitim, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi)

8- FF (Federasyonlar Fonu: Alkol ve tütün mamullerinden alınır.)

9- SSDF (Savunma Sanayi Destek Fonu) (Alkol vb. alınır)

10- TTÜAİPKP (Tütün ve Tütün Ürünleri, Alkollü İçecekler Piyasa Düzenleme Kurumu Payı)

11- Dul, Yetim ve Şehit Payı

12- Mera Payı/MP (Alkol ve tütün mamullerinden alınır.)

13- EKP (Eğitime katkı payı)

14- AFİF (Araç yakıtları fiyat istikrar fonu)

15- ÇKÖF (Çevre Kirliliğini Önleme Fonu: TAV'ın ¼'ü oranında alınır.)

16- TKF (Toplu Konut Fonu) (Alkol vb. mamullerinden alınır.)

ÖTVK kapsamına giren toplam 210 ürün çeşidi bulunmakta ve yaklaşık 1500'e kadar mükellefi bulunmaktadır. 1985 yılında Türkiye'de KDV uygulamasına

geçilerek ayrı ayrı uygulanmakta olan ÖTV yürürlükten kaldırılarak KDVK içinde ek vergi adıyla eritilmiştir. Harçlar ve damga vergisi gibi hukuki kalemlerden alınan vergiler bir tarafa bırakılırsa KDV sistemi dışında TAV ve ATV kalmıştır. Ancak zamanla ek olarak alınan vergi, kaynak(fon) ve paylarda ÖTV (Özel Tüketim Vergisi) olarak değerlendirilmelidir. Bu ekstra eklenen ekonomik engeller ek vergi konuları üzerindeki vergi yükünü gizleyip, bol gelir getiren belli hizmetleri bir miktar kaynak aktarımını güvence altına alan mali sorumluluklardır (İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(46),s 438-457)

2.9 ÖTV'de Yetki

ÖTVK madde 12'ye göre oran veya tutar konusunda şunlar yer almaktadır.

1-ÖTV, bu kanuna göre ilave listelerde bulunan ürünlerin karşısında gösterilen miktar ya da oranlarda alınır.

2-Bakanlar Kurulu ayrı ayrı veya topluca olmak üzere birinci başlıktaki ürünler için uygulanan maktu vergi miktarlarının her bir ürün için en yüksek vergi tutarının yarısına kadar yükseltmeye, sifıra kadar indirmeye, bu sınırlar kapsamında ürün cinsleri, özellikleri, kullanım yerleri veya ithalatın şekline göre farklı miktarlar tespit etmeye, üçüncü başlıktaki listede yer alan ürünler için belirlenen oranları yarısına kadar indirmeye, bütün ürünlerinin yarısına diğer ürünler için dört katına kadar çıkartmaya, bu oranlara karşılık gelen vergi tutarlarını dikkate alarak ürün cinsleri, özellikleri, alkol dereceleri itibariyle maktu vergi tutarları belirlemeye, bu vergi oranlarını aynı ürün için birlikte veya ayrı ayrı uygulatmaya, ürün cinsleri ve özellikleri itibariyle en çok talep gören ürüne özel tüketim vergisi miktarının beş misline kadar asgari vergi tutarları belirlemeye, aynı cinsteki ürünler için hesaplanacak vergi toplamının asgari vergi tutarından az olmamasına, ikinci başlıklı ürünler için tespit edilen oranların bir katına kadar yükseltmeye, sifıra indirmeye, uygulanmakta olan ürünleri Avrupa normlarını sağlayan KKS (Katalitik Konvektör Sistemli) sistemli araçların yarısına kadar indirmeye, kanuni oranına kadar çıkartmaya, dördüncü başlıklı ürünler için bu oranları sifıra indirmeye, listelerde gümrük tarife pozisyonu ve alt tarifelerinde yer alan ürünler için belirlenmiş oran, tutarlar, alt ve üstü sınırlar içinde kalmak suretiyle bu değerler altında yer alan mallar itibariyle farklı vergi tutarları ve oranları belirlemeye yetkilidir.

Üçüncü başlıklı ürünler için maktu/asgari vergi tutarları belirlenmesi durumunda bu tutarlar her ay bir önceki ayda uygulanan vergi oranları esas alınmak suretiyle Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından aylık olarak bildirilen toptan eşya fiyatları indeksinde bir önceki aya göre meydana gelen değişim oranları, bu değişimin ilanını izleyen günden itibaren belirlenir. Bakanlar Kurulu'nun açıkladığı ürünler ve aylar itibariyle bu değişimi uygulatmaya maktu, maktu vergi tutarlarını yabancı para birimlerine karşılığı TL olarak almaya, alınan dönemlere ait gün, ay şeklinde açıklamaya, vergi ölçütlerini değiştirmeye de yetkilidir. ÖTVK'ya göre Bakanlar Kurulu'na ve Maliye Bakanlığı'na yukarıda açıklanan Özel Tüketim Vergisi Kanununun 12. maddesinde açıkladığı gibi çeşitli yetkiler verilmiştir. Vergilerin azaltıp arttırılmasına yönelik vergiler Bakanlar Kurulu'nun yetkisindedir. Kanunların uygulanmasında, detayları belirlemek için Maliye Bakanlığı yetkilidir.

Tablo 2.4: ÖTVK'da Yetki Makamları

Ürün Grubu	Yeki Verilen Max. Sınır	Sorumluluk Altında Min. Sınır	Kanunun Maddesindeki Yeri	Vergi Şekli
I.Sayıllı Liste (Akaryakıt Ü.)	En Yüksek Tutarın Yarısı	0 Kadar	12/1/a	Maktu/Kesin
II.Yakıt Liste (Taşıt Ar.)	Bir Katına Kadar	0 Kadar	12/1/c	Nispi/Görelî
III.Sayıllı Liste (Tütün Ür.)	Yarısına Kadar	½ Kadar	12/1/b	Nispi/Görelî
III.Sayıllı Liste (Tütün Ü. Dış.)	Dört Katına Kadar	½ Kadar	12/1/b	Nispi/Görelî
IV.Sayıllı Liste	-	0 Kadar	12/1/d	Nispi/Görelî

Kaynak: "ÖTV Kanunu'nun Yetki Verdiği Konular ve Bunların Sınırı", (Kulu, 2002, s.56)

Yukarıdaki tabloda yetkilere bakıldığında ürün gruplarına göre farklı yetkiler verildiği görülmektedir. Hatta üçüncü başlıktaki ürün gruplarına farklı yetkiler verilmiştir. Bunlar; Arttırma yetkisi, birlikte azaltma, tamamen kaldırılma vb.. yetkilerde bulunur. Bu yetkileri yukarıda verilen rakamlarla yorum yapmak yanıltıcıdır çünkü kesin olarak çok düşük belirlenmiş olan bir tutarın 4 katı önem verilmesi daha az öneme sahipken, yüksek tutarlı kesin vergili bir ürün grubunun da 2 kat önem çok önemli bir yetki verilmesi anlamına gelmektedir. ÖTV'nin paylaşımı ve hasılatı kanununun 17.maddesinde açıklanmaktadır.

2.10 Özel Tüketim Vergisi Kanununun Vergi Adaleti Açısından Etkinliği

2.10.1 Ülkemizde de kazanç paylaşımı açısından vergi dağılım politikalarının etkileri

Ülkemizde kazancın adaletli şekilde dağılımı problemi geçmişten günümüze göz ardı edilmiştir. Gerek ekonomideki değişimler, kaynakların azlığı kazanç dağılımına yeteri kadar toplayamamıştır. Ülkemizde kazanç dağılımının son zamanlarda ne şekilde değiştiğini istatistiki veriler şu an için bulunmamaktadır. Enflasyona bakılarak kazançlarını ayarlayamayan fertlerin ve ailelerin zorlandıklarını söyleyebiliriz fakat bunların nüfusun ne kadarını oluşturduğu hakkında bir bilgi yoktur. Gelir dağılımını düzenlemek ve düzeltmek için adil ve adaletsizliğin kaynağını bulmak gerekir. Sadece maaşların enflasyona uyuşmadığı, tarıma ayrılan milli gelirden payın giderek azaldığını söyleyerek gelir dağılımındaki doğru teşhisi koyamayız. Son zamanlarda fakirlik sınırı adı altında ülke şartlarına göre geçim düzeyi bulunup bu düzeyin altında bulunan aileler ile ilgili çalışmalar ön plana çıkmıştır. Gelir dağılımındaki düzensizliğin bazı siyasal sorunlara ve sosyal problemlere sebep olabileceği doğru bir biçimde, kazancın hane fertleri arasında dağılımı ve bu dağılımın zaman içinde değişimini gözlemlemek gerekmektedir. Ülkemizde sınırlı sayıda araştırma gelir paylaşımı hakkında ne dinamik ne de statik manada net sonuçları koymamıştır. Araştırmaların neticeleri kurumlardan ve kişilerin analizlerinden değil veri toplama zorluklarından kaynaklanan bir durum, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarının kamuoyuna bildirilerek bu sonuçların etkileri olumlu yönde değişeceği aşikârdır. Bu konu başlığı da hukuki metin anayasa ile politik sınırın belirlediği kalkınma planlarında kazanç dağılımına verilen önemden bahsedilecektir. Türkiye’de kazanç dağılımı vasıtasıyla çalışmalar anlatılacaktır. Bundan sonra ise ülkelerin ve Türkiye’nin gelir paylaşımı karşılaştırılacaktır. Kazanç dağılımını bozan başlıca nedenler anlatılacaktır.

2.10.1.1 Kalkınma planlarında adil kazanç dağılımının yeri ve anayasa

Gelirin bir mali politikası olmasının yanı sıra kanun maddelerine de dayanmaktadır. Bu konu da en önemli dayanak devletin işleyişini, kurum ve kuruluşları arasındaki ilişkilerini düzenleyen kuralların bütünü olan anayasadır. Kazancın eşit paylaşımı ile ilgili devletin ekonomi politikasının sınırlarını gösteren

kalkınma planları oluşturur. Ülkemizde kazancın adil paylaşımı konusunda kalkınma planlarında adil kazanç dağılımının yeri ve anayasa başlığının önemi çoktur.

2.10.1.2 Anayasa’ımızda gelir dağılımı adaleti hakkındaki düzenlemeler

Kazancın hangi kıstaslara göre yapılacağı, adaletli dağılımın ne olduğu, siyasi ve ahlaki ilkeler açısından değişmektedir. Anayasa’da yapılacak düzenlemeler politik bir netice olarak öne sürülür. 1982 yılında Türkiye Anayasası ana değerleri bakımından diğer Avrupa anayasaları ile uyumlu bir şekildedir. Bu uyumun temeli 1789 yılında Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’nde yer alır. Eşitlik ve kardeşlik kavramları ana teması olarak işlenmektedir. Benzer diğer Avrupa Anayasaları ile Türkiye Anayasası da eşitlik ve kardeşlik kavramlarının kamu faydasıyla ilişkilendirilmesi anlayışına hâkimdir. Türkiye Cumhuriyeti sadece tek özgümlükleri ve kardeşlikleri ilk sırada yer almakta diğer Avrupa ülkeleri gibi sosyal bir devlet anlayışına sahip olduğunu gösterir.

1982 Anayasası’nın 2. maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti adalet anlayışı fertlerin haklarına saygı gösteren bir kanun devleti olarak tasvir edilmiştir. Bu madde ile kanun devleti olduğu bildirilmektedir. Anayasa’nın 5.maddesine göre ise devletin temel amaç ve görevleri Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmez bütünlüğünü, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır. Bu madde de toplumsal devlet ve kişinin ana hak ve hürriyetleri, bağlayıcılığı, mali ve sosyal sınırları kaldırması ve mali ve ruhi gelişmesinin sağlanabilmesi açısından ifade edilmektedir. Sonunda fert ve fertlerin mutluluğu ve sükûneti sağlanacaktır.

Anayasa mahkemelerinin kararlarında kazancın adil dağılımı konusuna değinilmiştir. Burada sosyal hukuk devleti en geniş ifade ile “İnsan hak ve hürriyetlerine saygı gösteren ve refahını gerçekleştiren ve teminat altına alan, kişiyle toplum arasında denge kuran esnek ve sermaye ilişkilerini dengeli olarak düzenleyen özel teşebbüsün güvenlik ve kararlılık içerisinde çalışmasını sağlayan, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, iktisadi

ve mali tedbirler olarak çalışmaları koruyan, işsizliği önleyici ve milli gelirin adalette uygun bir biçimde dağıtılmasını sağlayıcı tedbirler alan, adaletli bir hukuk sistemi kuran ve bunu devam ettirmeye kendini hükümlü sağlayan, hukuka bağlı, kararlılık içinde ve gerçekçi bir özgürlük rejimini uygulayan devlet” olarak tanımlanır. Güçsüzleri güçlüler karşısında koruyan eşitliği, toplumsal adaleti ve bununla toplumsal eşitliği sağlamakla sorumlu devlet, toplumsal hukuk devleti tanımlaması ile ifade edilir. Anayasamızın 65.maddesinde devletin mali ve toplumsal görevleri ve sınırları açıklanmıştır. “Devlet sosyal ve ekonomik alanlarda anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun özellikleri gözeterek mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.” Burada devletin mali ve toplumsal gerçekleştirmesi gereken sorumlulukları, ekonomi kaynağı ile direk bağlantılıdır ve bu ölçü ile ekonomik kaynağın büyüklüğü ve yeterlilik oranına bağlıdır. Anayasamızın 73.maddesi şöyledir: “Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konular, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç vb. mali yükümlülüklerin muafık, istisnalar ve indirimleri ile oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapma yetkisi bakanlar kuruluna verilebilir.” Toplumsal devlet yapısının bir sorumluluğu olarak Anayasamızın 73.maddesi ve 2. fıkrasında: “Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı maliye politikasının sosyal amacıdır.” diye söylenmek amacıyla vergi kalemlerinin şahıslar arasında eşit dengeli dağıtılması vurgulanmıştır. Anayasamızın 73.maddesi özellikle vergi almayı mali güç ile ilişkilendirmiştir. Bu duruma göre ödeme gücü olmayandan alınmamalı, vergi sorumluluğunun eşit paylaşımı ekonomi politikasının hedefi şeklinde gösterilmelidir. Alınacak vergi verme sorumluluğunu yerine getirmeyenden vergi alınmasının anayasaya bağlı bir şekilde gelirin eşit ve adaletli paylaşımı hususunda siyaset geliştirecekler adına gerekli görülen bir süreçtir.

1982 yılında Türkiye anayasa maddeleri diğer Avrupa Anayasa’larıyla uyum içerisindedir. Bu uyumun temel kaynağı özgürlük, eşitlik ve kardeşlik değerleridir. Bu değerler 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ile örtüşür. Bireyselliği üst sıraya taşıyan Kuzey Amerikan anlayışı ile biçimlenmiş anayasaların tersine Türkiye Anayasa maddeleri diğer Avrupa ülkelerine benzer özgürce hakların

devlet faydası anlayışı ile şekillendirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası bireysel özgürlüğü sadece garanti altına almamaktadır. Aynı zamanda İtalya, Fransa, İspanya, Almanya ve diğer Avrupa Ülkeleri gibi sosyal bir devlettir.

2.10.1.3 Beş yıllık kalkınma planı ile adil gelir dağılımı

Beş yıllık kalkınma planı temel sorunları çözecek ekonomik ve sosyal değişimi kolaylaştıracak bir anlayış ile hazırlanır. Özellikle gelir paylaşımını iyileştirmesi, yoksullukla mücadele alanında alınan önlemler bunun için etkili bir çalışma tasarlanarak yapılmaktadır. Plan kapsamında bulunan tedbirler ana mali genişlemenin toplumsal kısımlar arasında eşit gerçekleşmesine, toplumsal olmanın yanı sıra beşerî kaynağın güçlendirilmesine, toplumsal ülkenin nitelikli çalışabilmesine hem mali hem de toplumsal yapının verimli bir yapıya çevrilmesine politikalar öngörülmektedir. Yaşam standartlarının toplumda kabul görmüş standardın altında olması yoksulluk kavramını ifade eder. Devlet Planlama Teşkilatı yoksullukla ilgili olarak “mutlak yoksulluk sınırı” kavramını kullanır. Türkiye’de mutlak yoksulluk sınırı kişinin sosyal bir yaşamdan dışlanmadan sağlıklı bir biçimde minimum harcama ile düzeyini göstermektedir. Beş yıllık kalkınma planında kazanç dağılımının düzenlenmesi, yoksullukla mücadele, ilke ve politikalar benimsenir.

2.10.1.4 Gelir dağılımı konusundaki çalışmalar

Türkiye’de gelir paylaşımı ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bunun ilki de DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) tarafından yapılmıştır. İkinci olarak H.Ü.N.E.E. (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü) ile gerçekleştirilen araştırmalara dayanmaktadır. Üçüncü çalışma ise Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından ülke çapında gerçekleştirilen anketlere dayanmaktadır. Dördüncü çalışma DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) ile gerçekleştirilen 1978 – 1979 yıllarında gerçekleştirilen anketlere dayanmaktadır. Kişi bazlı mali gelir dağılımıyla alakalı başka bir çalışma da DİE’nin gerçekleştirmiş olduğu 1987 tarihinde gerçekleştirilen başka çalışmalardır. Bunların dışında 1978 ve 1983 yıllarında Merry Celasun, 1986’da TUSİAD ve 1988’de Kamar tarafından yapılan çalışmalardır. Bunların en kapsamlısı DPT tarafından yapılan 1987 ve 1994 yıllarındaki gelir dağılımı anketidir.

Tablo 2.5: Konut ve Mali kazançlarının %20'lik Oranlara Göre Paylaşımı (%)

Konut Halkı Yüzdeleri	Türkiye		Kent		Kır	
	1987 Yılı	1994 Yılı	1987 Yılı	1994 Yılı	1987 Yılı	1994 Yılı
Birinci belirtilen %20	5,3	4,8	5,3	4,7	5,1	5,5
İkinci belirtilen %20	9,7	8,5	9,2	8,1	10,1	10,2
Üçüncü belirtilen %20	14,0	12,5	13,5	11,8	15,1	14,7
Dördüncü belirtilen %20	21,1	19,1	20,6	17,8	22,1	21,7
Beşinci belirtilen %20	49,8	54,8	50,8	57,1	47,7	47,6
Gini'de belirtilen Katsayısı	0,45	0,48	0,43	0,51	0,41	0,40

Kaynak: <http://www.hazine.gov.tr/state/egosterge/Tablo-35-I.htm>

Yukarıdaki tabloda 1987 ile 1994 yılında gelir elden kişilerin elde etmiş oldukları gelirin toplam gelir ile karşılaştırılmış oranını göstermektedir. Türkiye'de 1987 yılında gelir elde eden beşinci gruptaki kişilerin toplam nüfusun %20'sine denk gelmesine rağmen gelirlerinin toplamı ise tüm gelirin % 49,8'dir. Beşinci grupta yer alan toplam nüfusun % 20'sine denk gelen kişiler birinci grupta yer alan kişilerden yaklaşık olarak 9,4 kat daha fazla gelir elde etmektedirler. Aynı karşılaştırmayı 1994 yılında yaptığımızda, beşinci grupta yer alan kişilerin toplam gelirin % 54,8'ine sahip oldukları görülmektedir. Kişilerin gelir dağılımında en alttaki üç grubun toplam geliri beşinci grupta yer alan kişilerin gelirinden daha azdır. Gelir dağılımındaki adaletsizliğin arttığı görülmektedir. Yıllar geçtikçe gelir dağılımındaki bozukluk, adaletsizlik yoksul kesim lehine azalmakta zengin kesim lehine ise artmakta olduğu görülmektedir. Kent ve kır olarak gelir dağılımında aynı şekilde adaletsizlik olduğu görülmektedir.

Tablo 2.6: Kişi Başına Düşen Milli Gelir

Yıl Ortası		Cari Fiyatlarla			1998 Fiyatlarıyla		
Nüfusa (*)		GSMH	Kişi Başına GSMH		GSMH	Kişi Başına GSMH	
(Bin Kişi)		(Milyar Türk Lirası)	(Bin Türk Lirası)	(Dolar/\$)	(Milyar Türk Lirası)	(Bin Türk Lirası)	(Dolar/\$)
1977 Yılı	41.767,0	1.107,0	27	1.490,0	23.301.780,0	557.890	2.150
1980 Yılı	44.437,0	5.302,0	119,3	1.570,0	22.819.798,0	513.519,9	1.975,0
1985 Yılı	50.306,0	35.350,0	702,7	1.356,0	28.704.948,0	570.606,8	2.194,5
1990 Yılı	56.098,0	397.178,0	7.080,1	2.710,0	37.947.102,0	676.443,0	2.601,6
1995 Yılı	60.500,0	7.854.887,0	129.832,8	2.841,0	44.423.200,0	734.267,8	2.824,0

Tablo 2.6: (Devamı) Kişi Başına Düşen Milli Gelir

Yıl Ortası		Cari Fiyatlarla			1998 Fiyatlarıyla		
Nüfusa (*)		GSMH	Kişi Başına GSMH		GSMH	Kişi Başına GSMH	
(Bin Kişi)		(Milyar Türk Lirası)	(Bin Türk Lirası)	(Dolar/\$)	(Milyar Türk Lirası)	(Bin Türk Lirası)	(Dolar/\$)
1996 Yılı	61.425,0	14.978.067,0	243.843,2	3.005,0	47.586.459,0	774.708,3	2.979,5
1997 Yılı	62.411,0	29.393.262,0	470.962,8	3.110,0	51.532.558,0	825.680,7	3.175,6
1998 Yılı	63.391,0	53.518.322,0	844.257,4	3.247,0	53.518.332,0	844.257,6	3.247,0
1999 Yılı	66.106,0	78.282.967,0	1.184.203,7	2.836,0	50.261.878,0	760.322,5	2.924,2
2000 Yılı	67.461,0	125.596.128,8	1.861.759,1	2.986,0	53.447.165,0	792.267,6	3.047,0
2001 Yılı	68.610,0	176.483.953,0	2.572.277,4	2.103,0	48.350.535,0	704.715,6	2.710,3

Kaynak: [http://www.hazine.gov.tr/state\(egosterge/Tablo-33.htm](http://www.hazine.gov.tr/state(egosterge/Tablo-33.htm)

Yukarıdaki tabloda Türkiye’de 1977 yılı ile 2001 yılı arasında kişi başına düşen GSMH’nin 1998 yılı GSMH ile karşılaştırılmış oranı verilmiştir. 1977 yılında 2001 yılına kadar GSMH artmış ve kişi başına düşen milli gelirden artmıştır. GSMH’yi 1998 yılı GSMH oranı ile değerlendirildiğinde yıllar itibariyle oluşan GSMH ve kişi başına düşecek GSMH gösterilmiştir.

Tablo 2.7: Sektörlerin GSMH İçindeki Payları (%)

Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmetler
1923	43,1	10,6	46,3
1930	46,8	10,0	43,2
1940	44,8	14,6	40,6
1950	40,9	13,1	45,9
1960	37,5	15,7	46,8
1970	31,2	18,5	50,2
1980	24,8	22,0	53,1
1990	16,8	26,4	56,9
2000	13,5	28,3	58,3

Kaynak: <http://www.die.gov.tr/1st Tablolar/25mh406t.xls>

Yukarıdaki tabloda GSMH içinde sektör payları verilmiştir. Tablomuzda 1923 yılı ile 2000 yılı arasında sektörlerin GSMH içindeki oranları verilmiştir. 1930 yılında başlayarak Tarım sektörünün GSMH içindeki payı azalmaya başlamıştır. 1940 yılından itibaren Sanayi ve Hizmet sektörünün GSMH içindeki payı giderek

artmaktadır. Bu tablodan anlaşılacağı üzere GSMH içerisinde büyük bir orana sahip olan Tarım sektörü yerini Hizmet ve Sanayiye bırakmıştır.

2.10.2 Diğer ülkeler ile Türkiye'deki gelir dağılımının karşılaştırılması

Gelir dağılımı Dünyanın ve Türkiye'nin ilk sıralarından yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerin en fakir % 40'lık diliminin kazanç dağılımındaki yeri, % 17 - % 20 civarındadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma programının geçine bilirlilik sınırını değerlendiren kişileri fakirlik oranlarıyla fakirlik sınırının tabanındaki toplumların gelişmiş devletlerde % 8- % 11 arasında yer alırken, işsizlerin sayısı ortalama % 1 - % 5 arasında değişir. Birçok sebepten dolayı gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde bu değerler gelişmiş ülkelere yaklaşık olarak 2 ya da 3 kat fazladır. Gini oranı gelişmiş devletlerde 0.26 civarındayken gelişmekte ya da minimal gelişmiş devletlerde yaklaşık 0,6 – 0,7 civarındadır. Ülkemizin Gini oranı yaklaşık 0,6'dır. Nüfusun çoğunluğunda az gelişmiş bölgelerdeki nüfusun yaklaşık olarak % 40'lık hisseleri elde edenlere göre henüz sanayileşmemeleri, tarım faaliyetlerinin yüksek olması, eğitimin ve nitelikli iş gücünün yetersiz olmasıyla etkenler Gini oranı açısından Ülkemizde yüksek görülmektedir. Nüfus çoğunluğu üzerinde yer alan az gelişmiş nüfus yoğunluğunun sürekli ve istikrarlı bir mali gücü elde edememeleri mali paylaşımının bahsedilen az gelişmiş nüfusların olumsuz neticeler almalarıyla karşılaştırılır. Dünya Bankası benimseyerek uyguladıkları ekonomik sistemin ve yönetim anlayışının ülkeleri kendi aralarında üç kategoriye ayırmaktadır. Birinci kategorideki ülkeler minimal ülkedir. Bu gibi ülkeler iç ve dış güvenlik, adliye hizmetleri ve bürokrasi ile kısıtlı fonksiyonlar içerir. Minimal ülke gelir paylaşımında adaletsizliğin önüne geçmek üzere fakirlikle mücadele ve doğal bir şekilde gerçekleşen afetlerle ve bununla beraber felaketlerle mücadele içindedirler. İkinci kategoride yer alan sınırlı sayıda ülke vardır. Sınırlı ülke kazanç paylaşımında adil olmayı engellemek açısından toplumsal hizmetleri ve toplumsal güvenlik anlayışını sunar. Üçüncü kategoride yer alan ülke aktif ülkedir. Faal ülke pazar sıkıntılarının giderilmesi açısından gerekli tedbirler alır. Adaletli kazanç dağılımını etkin bir şekilde gerçekleştirir.

2.10.3. Dünya kazançlarının adaletsiz paylaşılması

Dünya kazancının yaklaşık olarak % 79'unun oluşturduğu ve ülke nüfusunun yaklaşık olarak % 16'sını içeren 24 devletle birlikte birinci sırada kişi başına milli geliri 38.350 dolarlık rakamla İsviçre ülkesi oluşturmaktadır. Akabinde Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Norveç ve Danimarka gelmektedir. Amerika Birleşik Devletleri dünyanın en büyük ekonomisine sahipken Japonya ikinci, Almanya üçüncü sırada bulunur. Bu üç ülkenin dünya gelirinden aldıkları payların toplamı % 47'dir.

Gelişmiş birçok ülke ellerinde bulunan sömürge kaynakları ile oluşan varlıkları açısından ülke gelirinin denetimini büyük oranda kontrollerinde tutmaktadırlar. Bu sebeple minimal düzeyde gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkeler seviyesine gelebilmeleri için başlıca en önemli faktörleri, ileri teknik geliştirme ve varlık birikimidir. Hak edilmeyen kazanç dağılımı başlıca mali ve toplumsal sorunları beraberinde oluşturmasıyla mevzuyu ön plana çıkarır. Bahsedilen problemlerin ileriye düşünecek şekilde büyüyerek geleceğe aktarılması iç ve dış barışın ekonomik yükselmeye olumsuz etkilediği açıktır. Kazanç dağılımındaki adaletsizlik eğitimden sağlığa kadar ülkede yer alan eşitsizliklerin giderek artmasına, insan kaynağının niteliğinin düşmesine ve kalkınmanın önünde büyük bir engel oluşmasına sebep olur.

Dünya gelirinin ülkeler arasında paylaşımı büyük bir eşitsizlik ve adaletsizlik dengesizliği bulunmaktadır. Bu süreç ve fark küreselleşme ile çoğalmaktadır. 1999 yılında ülkelerde yaklaşık 30,3 trilyon dolarlık kazanç oluşmuştur. Ülke toplumlarının yalnızca yüksek gelirli 24 ülke % 15'ini oluşturur. Oluşturulan gelirlere % 78'lik pay alır, dünya nüfusunun 2,4 milyarını oluşturan düşük kazanca sahip fertlerin oluşturduğu ülkeler beraberinde oluşan kazancın ancak % 3'ünü elde edebilmektedir. Gelir düzeyi yüksek bölgelerin kişi başına düşen ulusal kazanç yaklaşık olarak 25.740 dolar şeklinde gerçekleşir. Düşük gelirli ülkelerde bu değer 410 dolar civarındadır. Dolayısıyla 1530 katıdır. Gelir dağılımında meydana gelen bu adaletsiz dağılım hükümetleri geliri düşük topluluklar açısından yardım edilebilir tedbirler oluşturmaya yönelmektedir.

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü devletlerinin 1990'lardan sonra toplumsal amaçlı bir şekilde etkileri artmaktadır. Böylelikle devletlerin hepsi

harcamalarının yaklaşık bir şekilde 0.75'i bedelleriyle birlikte maaş ödemeleriyle aktarma harcamalarından oluşur. Türkiye'nin gelir eşitsizliğinin boyutu Avrupa devletleriyle birlikte karşılaştırıldığında açık bir şekilde görülecektir. Aşağıdaki verilerde yer alan İspanya, Yunanistan ve Portekiz dışında olan 12 Avrupa Birliği üyeleri ile Ülkemizin Gine katsayısı verilmiştir.

Tablo 2.8: Avrupa Birliği'nde bulunan devletler ile Ülkemizdeki Kazanç Dağılımı Eşitsizliği

Ülkeler	<u>Gini Katsayısı</u>		Ülkeler	<u>Gini Katsayısı</u>	
	1980'ler	1990'lar		1980'ler	1990'lar
Danimarka(1983-1994)	0.229	0.217	Almanya(1984-1994)	0.265	0.282
İsveç(1983-1995)	0.216	0.230	Fransa(1984-1990)	0.296	0.291
Finlandiya(1986-1995)	0.212	0.231	İtalya(1986-1993)	0.310	0.345
Hollanda(1985-1994)	0.234	0.253	İngiltere(1986-...)	0.304	-
Lüksemburg(1985-...)	0.236	-	İrlanda(1987-...)	0.330	-
Belçika(1983-1995)	0.259	0.272	Türkiye(1987-1994)	0.466	0.463

Kaynak: Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk-Avrupa Birliği ile Karşılaştırma, TÜSİAD Yayını, No:TÜSİAD-T/2000-12/295, İstanbul, Aralık 2000,s.115

Yukarıdaki tabloda Türkiye'ye ait eşitsizlik ölçüleri sunulmaktadır. Karşılaştırmanın aynı standartlar ile yapılabilmesi için OECD araştırmasında dikkate alınan gelir ile Türkiye için dikkate alınan gelir ile özleştirilmiştir. Tabloda yer alan ülkeler Gini katsayılarına göre küçükten büyüğe doğru sıralanmıştır. Sıralama ölçütü en az eşitsiz olandan en fazla eşitsiz olana doğru sıralanmıştır. Türkiye'nin gelir dağılımında on bir AB ülkesinin hepsinden daha çok eşitsiz olmasıdır. Tabloda yer alan ülkeler arasında 1990'larda en eşitsiz ülkesi İtalya için Gini katsayısı 0.345 iken Türkiye'nin Gini katsayısı 0.463'tür. Yüzde 34 oranındaki bu fark OECD standartlarına göre çok yüksektir. OECD yüzde 15'in üzerindeki bir farkı "eşitsizlikte dikkate değer bir artış" (OECD, 1998: 36) olarak kabul etmektedir.

2.11 Kazanç Dağılımını Bozan Başlıca Nedenler

Türkiye'de 1970'li yıllardan itibaren sosyo-ekonomik bunalım giderek şiddetini arttırmıştır. Kuşkusuz bunlar 1973, 1974 ve 1991 petrol sıkıntıları ile ticaret ilişkisi bulunan ülkelerle yaşanan enflasyonun rolü, iç politikalarda istikrarsızlık çağdaş yönetim anlayışına kapalılık, mali bir şekilde oluşan, aynı zamanda sosyal bir

takım konstrüktif değişmeleri sunamamakta bir sebeptir. Bu parasal değişim politikaları Türk Lirası'nın değerlenmesinin önüne geçmiştir. 1980 ve 1990'lı yıllarda kazanç dağılımı adaletsizliği daha belirgin görölmektedir. Vergi ödeme gücü olmayan kesimlerden vergi alınması, kamusal harcamaları vergi yerine yüksek faiz oranlarıyla finanse edilmesi öz kaynakların kurutulması, verimli ve etkin ekonominin sağlanamaması ve dayatmacı bir mali politikanın uygulanması Türkiye'de gelir dağılımı etkin olan başlıca faktörleri oluşturmuştur. Real ücretlerin düşmesi, enflasyon oranının yüksek olması, faiz oranlarının artması, tarım kazançlarının düşmesi, uygulanan vergi politikaları, borçlanmanın vergiye göre tercih edilmesi, kayıt dışı verginin büyüklüğü gibi faktörler oluşturmaktadır.

3. ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ KANUNUNUN ADİL GELİR DAĞILIMI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Türkiye’de gelirin adil dağılımı geçmişten günümüze çok dikkate alınmamış bir konudur. Gelir dağılımında ilgi yeterince ilgi verilmemiş gerek ekonomik politika yönetimi gerekse kaynakların zayıflığı konuyu günümüze bir sorun olarak taşımıştır. Türkiye’de gelir dağılımını nasıl yapıldığı ile ilgili son yıllarda yapılan istatistiksel veriler elimizde mevcut değildir. Yalnız enflasyona karşı harcamalarını dengelemeye çalışan ailelerin zorlandıkları söylenebilir. Bu ailelerin nüfusun yüzde kaçını oluşturduğunu söylemek çok zordur. Sadece gelirin paylaşımını düzgün yapmak için gelir paylaşımında yapılan adaletsizliğin miktarını ve kaynağını bulmak gerekir. (Aile ve Toplum Dergisi, 2007) Sadece ücret ve maaşların enflasyon karşısında eridiği değil, tarımla ilgilenen kişilerinde milli gelirlerden aldığı payın azaldığını ifade ederek gelir dağılımına doğru tanı konulamaz. Son zamanlarda fakirlik çizgisi ile ülkemizin şartlarına gören az geçim seviyesi tespit edilmiş, bu seviyenin altında kalan aileler araştırma konusu olmuştur. (Çalışkan, 2010)

Gelir dağılımında bozukluk siyasal ve sosyal birçok sorunu beraberinde getirir. Ülkemizde bu konu ile ilgili araştırmanın çok az olduğuna rastlamaktayız. Bu durumun verileri toplamakta zorlanılmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Gelirin adil paylaşımı konusu bir ekonomi politikasının konusuna girse de hukuki dayanaklara da dayanmaktadır. Gelir paylaşımının ölçütünün belirlenmesi ve adil dağılımı ahlaki ve siyasi erkler ışığında değişir. 1982 anayasası Avrupa birliği ile uyum içinde olması bu uyumun kaynağının 1978 tarihli Fransız insan hakları ve Yurttaş hakları bilgesine dayanmasına borçludur. Bu bildirge Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik temelleri üzerine inşa edilmiştir. Anayasamız Özgürlük anlayışını kamu yararı ile ilişkilendirir. Anayasa mahkememiz birçok kararında gelir paylaşımının adil bir çerçevede yapılmasına değinmiştir. Ayrıca Vergileme burada mali güç ile ilişkilendirilir. Ödeme gücü olması ve adil gelir paylaşımından pay alınması en önemli bir unsurdur.

Türkiye’de gelir dağılımına bakıldığında uzun süredir bozulma sürecindedir. Bu bozulmanın toplumsal krize sebebiyet vermediği görülmektedir. Bunun sebebinin bazı toplumsal ve küresel olaylarla ilişkilendirilerek asıl konudan uzaklaştırılarak olaylar süspense edilerek perdelenmesidir.

Kişisel gelir dağılımına bakıldığında bakıldığında ülkemizde 11 bin 932 dolar ile dünya ülkeleri sıralamasında 77 olduğumuz görülmektedir. Bu adaletsizliğin bir başka yönüyle dünya gelirinin ülkeler arasındaki dağılımında da görülmektedir. Dünya nüfusunun sadece % 15’ini oluşturan 24 ülke oluşan dağılımın % 78’lik kısmından pay alır. Dünya nüfusunun % 40,5’ni oluşturan düşük gelire sahip ülkeler % 3’ünü alır. Dolayısıyla aradaki fark 1530 kattır. Dünya gelir paylaşımında görülen bu adaletsizlik ülkelerinde gelir dağılımlarına yansımaları kaçınılmaz olup adalet beklemek doğru olmaz. (Erciyes Akademi, 2022)

İstikrarsız adil olmayan gelir dağılımının bir başka göstergesi enflasyondur. Enflasyon sermaye karşısında emeğin çalınmasıdır. Devletler bu enflasyon karşısında faiz oranlarının yüksek tutulmasının sebebi tasarrufların teşvik edilmesidir. Kazancın adil paylaşımı faiz oranlarının yükseltilmesi oldukça anlamsız ve konudan uzak bir politikadır.

Sektörel olarak bakıldığında tarım kesimi milli gelirin $\frac{1}{4}$ ’ünü alır. Çalışan nüfusun yarısından çoğunu barındıran tarım sektörü hem ülkemizde hem de dünya konjonktüründe oldukça destek görmektedir.

Ayrıca kayıt dışı ekonominin büyüklüğünde vergide adaletsizliği tetiklemektedir. Belgesiz yapılan alışveriş, tamir işleri, işportacılık, özel ders, vb. konular kayıt dışı ekonomiyi ve bununla birlikte gelir dağılımı adaletini ve vergi yükünün dağılımını olumsuz etkilemektedir.

Vergi kalemlerinin etkinliği her kesime hitap eden ve her kesimden adil ve kazancına paralel alınan vergilerin adil gelir paylaşımına ve vergi yüküne olumlu etki sağladığını söyleyebiliriz.

3.1 ÖTV (Özel Tüketim Vergisi) ve Adaletli Kazanç Paylaşımı

Genel ekonomik politikayı ülkenin hedefleri ne sebeple düşünülürse düşünülün mali açıdan alınan önlemler olarak tanımlıya biliriz. Küçülmekte olan

ekonomilerde daha çok vergi almak mevcut ekonomiye zarar verir. Anlaşılacağı üzere adaletli bir kazanç dağılımını sağlamak istenmesi vergi alınmasının ana görevi olup, düşük ve yüksek kazanç gruplarının vergilendirme ağırlığının en üst düzey kategorilerine kaydırılması ile oluşmaktadır. Ancak bu vergi kaleminin alınabilmesi milli gelirin belli bir büyüklükte olmasına bağlıdır. Çünkü Ülke gelir kalemlerinden vergi geliri düşük bir payı oluşturması, verginin işlevini gerçekleştirmesini zorlaştırır. Devletin temel görevi yatay ve dikey adaleti sağlayarak gelire göre vergi politikası uygulamaktır. Son zamanlarda ülkemizde vergi yükünün aşırı artığını söylemek doğru olacaktır. Gelirin adil paylaşımı konusu Özel Tüketim Vergisinin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Vergi kaleminin kazanç dağılımı oluşturmada etkin sayılabilmesi, yüksek maliyetli tüketilebilen mallarının maksimum seviyede vergilenmesi, mecburi harcama mallarının da çok az ya da hiçbir bir şekilde vergilendirilmemesi gerekir. Devletin adaletsiz gelir paylaşımının yeniden değerlendirmesi vergiler ve harcama kalemleri ile yapılır. Bu kavramlar kuşun kanadı gibidir. Biri olmadan diğeri bir anlam ifade etmeyeceği gibi biri diğeri yerine ikame edilemez. Dünyada harcama kalemlerine bakıldığında ÖTV ve KDV birbirlerine çok benzeyen yanları olmasına rağmen birçok yönden de ayrılan özelliklere sahiptir. Bu farklara bakacak olursak; ÖTV tek aşamada tahsil edilirken KDV edilmez. ÖTV üretim ve ilk şamada alınırken, KDV tüketim sonu alınır. ÖTV hiçbir hizmet ifasından alınmazken KDV bütün hizmet ifalarından alının ÖTV istisnalar hariç ÖTVK listesinde yer alan ürünlerden alınırken KDV bütün ürünlerden alınır. ÖTV harcama vergisi KDV ise tüketim vergisi niteliğindedir. Türkiye’de KDV ve ÖTV vergi sisteminin omurgasını oluşturduğu aşikârdır.

4. TÜRKİYE’DE ÖTV’NİN VERGİ ADALETİ AÇISINDAN İNCELENMESİ İLE İLGİLİ BİR ANKET ÇALIŞMASI

4.1 Araştırmanın Amacı

Türkiye’de vergi sistemi dağınık ve karmaşık yapıya sahiptir. Geçmişten günümüze 8 adet vergi yürürlükten kaldırılarak 1985 yılından itibaren KDV uygulanmaktadır. Böylece bu dağınık ve karmaşık yapı bir nebze düzenlenmeye çalışılmıştır. Tüketim vergileri alanında ikinci yenilik ÖTV ile yapılmıştır. Yeniliklerle 16 tane vergi kalemi kullanımdan kaldırılarak ÖTV altında toplanmıştır. Oldukça karmaşık yapı sadeleştirilmiş ve büyük kolaylık sağlanmıştır. Bu araştırmanın ilk amacı halkın vergi kalemleri hakkında bilgisini yoklamaktır. İkinci amacı ÖTV’nin vergi adaleti açısından önemine bakılacaktır. Bu ankete katılanların öncelikle ÖTV içeriğine ait ürünlere ait olarak yer alması ve bahse konu olan malları bitirmesi düşünülerek kazanç dağılımı ve adaleti açısından fikir alınacaktır. Üçüncü hedef araştırmalara katılan ülkelerin gelirinin eşit dağılımını temin etmede aktif bir şekilde görev sorumluluğunu alıp almadığı araştırılacaktır. Ayrıca devletin bu görev icra ederken nasıl bir yol izleyeceği araştırmamın amaçları içinde yer almaktadır.

4.2 Alan ve Kitle

Bu çalışmada alan ve kitle ÖTV muhatabı olan tüm kişilerdir. Hedef kitle seçimi yapılmayarak rastgele deneklerden veri toplanmıştır. Ülkemizin her yerinden veri toplamak ve işlemek maliyet ve zaman açısından çalışmanın boyutunu aşmaktadır. Bu sebeple Ankara, Çorum, İzmir, Adana, Antalya ve Sivas şehirlerinde yapılmıştır. Yaklaşık olarak Ankara’dan 210, İzmir’den 120, Antalya’dan 110, Sivas’tan 50, Çorum’dan 40 ve Adana’dan 30 olmak üzere toplam 560 katılımcıdan bilgi toplanmıştır.

4.3 Araştırmanın Yöntemi ve Veri Analizi

Araştırmamda maliyetin düşük olması, verilerin kısa sürede ulaşılabilmesi ve doğru, sağlıklı sonuçlara ulaşmak için karşılıklı görüşme üzerine dayanan anket yöntemi tercih edilmiştir. Soruların anlaşılır ve yanlış anlaşılmaması adına yoğun çalışmalar sonucunda hazırlanarak yapılmıştır. Kapalı uçlu sorular tercih edilmiş ve veriler önceden kodlanmıştır.

4.4 Sayısal Yöntemler

Araştırmada frekans sayısı, yüzde oranları ve çapraz tablo kullanılmıştır. Frekans ve yüzdelerin hesaplanması sorulara verilen cevapların dağılımını incelemek açısından önemlidir. Çapraz tablo ile farklı değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmaktadır.

4.5 Anket Formu

Araştırmada kullanılan anketin örneği Ek-1'de verilmiştir. Toplam 10 sorudan oluşan sorular tek guruptan oluşur. Anlaşılır net sorular sorulmuş fakat 3. soruda çeşitli cevaplara açık uçlu soru sorulması uygun görülümüştür. Ayrıca katılımcıların tutarlılığı bazı sorular arasında kontrol mekanizmasını sağlamıştır. Örneğin meslek, kazanç, kazanç ve elde edilen eşyalar gibi, öyle ki tutarlılığı 5. soruda ise ÖTV kapsamında olmamasına çeşitli ürünler bulunur.

4.6 Araştırmanın Bulguları

Daha önce de belirtildiğim gibi bu çalışmada frekans ve yüzde oranları ile çapraz tablo istatistiksel teknikleri kullanılmıştır. İlk önce verilen cevaplarla frekans ve yüzde oranları bulunacaktır. Sonra farklı sorularla bağlantının ortaya koyacağı çapraz tablo oluşturularak sonuç değerlendirilecektir.

4.6.1 Frekans ve yüzde dağılımı

4.6.1.1 Yaş dağılımı

Soru: Yaşınız Kaçtır?

() 19 ve altı

20-30

30-50

50 ve üzeri

Tablo 4.1: Yaş Dağılımı

	n	%
19 ve altı	10	2
20-30	225	45
30-50	243	48,6
50 ve üzeri	22	4,4
Toplam	500	100

Ankete katılan 500 kişinin, 10'u 19 yaş ve altında, 225'i 20-30 yaş arasında, 243 'ü 30-50 yaş arasında, 22'si 50 yaş ve üstü yaşlarda olmaktadır. ÖTV ile ilişkilerinin daha yoğun olmaları olasılığı sebebiyle 2'nci (20-30) ve 3'üncü (30-50) değerleri daha önem arz eder. Söz konusu sonuçların toplamı % 93,6 seviyesinde olması çalışmanın amacına ulaşmasına yardımcı olacaktır.

4.6.1.2 Eğitim durumu

Soru: Eğitim durumunuz nedir?

İlköğrenim

Orta öğrenim

Lise

Lisans

Yüksek Lisans

Doktora

Tablo 4.2: Eğitime Göre Dağılım

	n	% oranı
İlköğrenim	13	2,6
Orta öğrenim	22	4,4
Lise	123	24,6
Lisans	268	53,6
Yüksek lisans	45	9
Doktora	29	5,8
Toplam	500	100

Ankete katılan 13 kişi ilkokul mezunu olup oranı % 2,6, 22 kişi ortaokul mezunu olup oranı % 4,4, 123 kişi lise mezunu olup oranı % 24,6, 268 kişi üniversite mezunu olup oranı % 53,6, 45 kişi yüksek lisans mezunu olup oranı %9, 29 kişi doktora yapmış olup oranı % 5,8'dir. Söz konusu katılanların % 68'i bir yüksek tahsille sahiptir.

4.6.1.3 Meslek dağılımı

Soru: Mesleğiniz Nedir?

- İşçi
- Memur
- Sözleşmeli Çalışan
- Akademisyen, Öğretmen
- Serbest Meslek
- Esnaf
- Müfettiş, Uzman Çalışan, Denetleme Çalışanı
- Mühendis, Mimar, Doktor
- Emekli
- Ev Hanımı
- Öğrenci
- Çiftçi
- Diğer [lütfen yazınız]

Tablo 4.3: Mesleklere Göre Dağılım

	n	%
İşçi	42	8,4
Memur	53	10,6
Sözleşmeli Çalışan	21	4,2
Akademisyen, Öğretmen	101	20,2
Serbest Çalışan	32	6,5
Esnaf	25	5
Müfettiş, Uzman Çalışan, Denetleme Çalışanı	80	16

Tablo 4.3: (Devamı) Mesleklere Göre Dağılım

	n	%
Mimar, Mühendis, Doktor	52	10,4
Emekli	25	5
Ev Hanımı	20	4
Öğrenci	33	6,6
Çiftçi	13	2,6
Diğer	3	0,6
Toplam	500	100

Çalışmaya katılan denekler oldukça geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Meslek dağılımlarına göre dengeli bir veri toplandığı söylenebilir. 500 kişinin katıldığı anketimizin ilk sırasında işçiler 42 kişi ve oranı % 8,4, memur 53 kişi ve oranı % 10,6, sözleşmeli personel 21 kişi ve oranı % 4,2, akademisyen, öğretmen 101 kişi ve oranı % 20,2, serbest meslek 32 kişi ve oranı% 6,4, esnaf-zanaatkâr 25 kişi ve oranı % 5, hâkim, müfettiş, uzman, denetim elemanı 80 kişi ve oranı%16, mimar, mühendis, doktor 52 kişi ve oranı % 10,4, emekli 25 kişi ve oranı % 5, ev hanımı 20 kişi ve oranı % 4, öğrenci 33 kişi ve oranı % 6,6, çiftçi 13 kişi ve oranı 2,6, diğer 3 kişi ve oranı 0,6 olup işsiz kişiler yer almaktadır.

4.6.1.4 Kazancı

Soru: Aylık kazancınız nedir? (Bin TL)

Tablo 4.4: Kazanç Dağılımı

(Bin TL)	n	%
11 <	67	13,4
11-20	21	4,3
20-30	78	15,6
30-40	45	9
40-50	52	10,4
50ve üzeri	181	36,2
Geliri yok	56	11,2
Toplam	500	100

Ankete katılan kişiler 6 ayrı gelir dilimi içinde değerlendirilmiştir. Dilimlerin oluşturulmasında yoksulluk ve asgari ücret dikkate alınmıştır. Aylık ortalama 11 bin Türk Lirasından az kazananların sayısı 67 kişi; oranı 13,4, aylık ortalama 11-20 bin Türk Lirası kazananların sayısı 21 kişi; oranı % 4,3, aylık ortalama 20-30 bin TL

arasında gelir elde edenlerin sayısı 78 kişi ve oranı % 15,6, aylık ortalama 30-40 bin TL arasında gelir elde edenlerin sayısı 45 kişi ve oranı % 9, aylık ortalama 40-50 bin TL arasında gelir elde edenlerin sayısı 52 kişi ve oranı % 10,4, 50 bin ve üzeri geliri olan 181 kişinin oranı % 36,2 ve hiç geliri olmayan veya işsiz olan 56 kişinin oranı % 11,2'dir.

4.6.1.5 Alınan eşyalar

ÖTV belli ürünlere konulan bir vergileme şekli olduğu için araştırmaya katılan kişilerin ürünleri sahip olması ve/veya tüketmesi saptanmalıdır. Vergilendirme yaklaşık 211 ürün üzerinden alınmaktadır. Fakat adı duyulmamış, çok kişinin bilgi sahibi olmadığı birçok kalem üzerinden de ÖTV alınmaktadır. Bu çalışmada tüm ürünler/malları sıralamak yerine halk tarafından bilinen, çok tercih edilen, artık günlük yaşamın vazgeçilmezleri içine giren bazı eşyaları yer vereceğim. Aşağıda yer alan ve ankete katılan kişilere sorulan, ÖTV'nin konusu içinde olsa da bir kısım eşyalar (TV ve PC) şıklar arasında yer almaktadır. Bunu amacı araştırmaya katılanların tutarlılığını ölçmektir.

Soru: Alabildiğiniz eşyaları işaretleyiniz.

- Televizyon
- Buzdolabı
- Çamaşır Makinesi
- Bulaşık Makinesi
- Pc
- Telefon
- Müzik Çalar
- Ev kliması
- Araç
- Hiçbiri

Tablo 4.5: Televizyonu Olanların Dağılımı

	n	%
Sahip değilim	26	5,3
Sahibim	474	94,7
Toplam	500	100

Ankete katılarak cevap veren 474 kişinin TV'si vardır ve oranı yaklaşık % 95'dir. Olmayanların miktarı 26 olup oranı % 5,3'tür.

Tablo 4.6: Buzdolabı Olanların Dağılımı

	n	%
Sahip değilim	36	7,3
Sahibim	464	92,7
Toplam	500	100

Ankete katılarak cevap veren 464 kişinin buzdolabı vardır ve oranı % 92,8'dir. Olmayanların sayısı 36 olup oranı % 7,3'tür.

Tablo 4.7: Çamaşır Makinesi Olanların Dağılımı

	n	%
Sahip değilim	63	12,6
Sahibim	437	87,4
Toplam	500	100

Ankete katılarak cevap veren 437 kişinin çamaşır makinası vardır ve oranı % 87,4'dir. Olmayanların sayısı 63 olup oranı yaklaşık % 13'tür.

Tablo 4.8: Bulaşık Makinesi Olanların Dağılımı

	n	%
Sahip değilim	223	44,6
Sahibim	277	55,4
Toplam	500	100

Ankete katılarak cevap veren 277 kişinin bulaşık makinası vardır ve oranı % 55,4'dir. Olmayanların sayısı 223 olup oranı yaklaşık % 45'tir.

Tablo 4.9: Pc'si Olanların Dağılımı

	n	%
Sahip değilim	320	64
Sahibim	180	36
Toplam	500	100

Ankete katılarak cevap veren 180 kişinin bilgisayarı vardır ve oranı % 36'dır. Olmayanların sayısı 320 olup oranı % 64'tür.

Tablo 4.10: Telefonu Olanların Dağılımı

	n	%
Sahip değilim	13	2,6
Sahibim	487	97,4
Toplam	500	100

Ankete katılarak cevap veren 487 kişinin cep telefonu vardır ve oranı % 97,4'dir. Olmayanların sayısı 13 olup oranı % 2,6'dır.

Tablo 4.11: Müzik Çalar Olanların Dağılımı

	n	%
Sahip değilim	243	48,6
Sahibim	257	51,4
Toplam	500	100

Ankete katılarak cevap veren 257 kişinin müzik çaları bulunur ve oranı yaklaşık % 51,4'tür. Olmayanların miktarı 243 olup oranı % 48,6'dır.

Tablo 4.12: Kliması Olanların Dağılımı

	n	%
Sahip değilim	370	74
Sahibim	130	26
Toplam	500	100

Ankete katılarak cevap veren 130 kişinin ev kliması vardır ve oranı % 26'dır. Olmayanların sayısı 370 olup oranı % 74'tür.

Tablo 4.13: Aracı Olanların Dağılımı

	n	%
Sahip değilim	220	44
Sahibim	280	56
Toplam	500	100

Ankete katılarak cevap veren 280 kişinin araç sahibidir ve oranı % 56'dır. Olmayanların miktarı 220 olup oranı % 44'dür.

4.6.1.6 Akaryakıt tüketimi

Soru: Eğer aracınız varsa aşağıdaki soruyu yanıtlayınız. Ne miktarda yakıt kullanıyorsunuz? (Türk Lirası)

- () 250 TL <
() 250-1000 TL
() 1000-1500 TL
() 1500-2000 TL
() 2000-2500 TL
() 3000 TL >

Üstte yer alan soruda aracı olanların kişilerin otuz günde ne kadar yakıt aldığı sorulmuştur. Ankete katılan % 44 orana sahip 220 kişi otomobil sahibi olmadığını ve akaryakıt tüketiminde bulunmadıklarını belirtmiştir. Ankete katılan ve % 56 orana sahip 280 kişi farklı tutarlarda akaryakıt sarfiyatında bulduklarını belirtmiştir. Sonuçlar daha çok 250 TL ile 2000 TL arası yakıt tüketimi çoğunluktadır.

Çalışmada sorular yakıt kullanımının yer almasının sebebi 2023 mali öngörülerde yakıt ürünlerinden alınan vergilerin Özel Tüketim Vergisi kazançları içerisindeki oranı yaklaşık % 65-80 arasındadır. Özel Tüketim Vergisinin beş ayrı listeden oluşan ürünler üzerinden alındığı göz önüne alındığında bu kadar büyük bir oran azımsanamazdır.

Tablo 4.14: Akaryakıt Harcama Dağılımı

(Türk Lirası)	n	%
Yok	220	44
250 TL <	12	2,4
250-1000 TL	120	24
1000-1500 TL	46	9,2
1500-2000 TL	73	14,6
2000-2500 TL	24	4,8
3000 TL üzeri	5	1
Toplam	500	100

4.6.1.7 Verginin tanımı

Soru: Sizce verginin tanımına aşağıda verilen ifadelerden hangisi en uygundur?

- () Vatandaşlık sorumluluğudur
- () Vergi kişiler üzerine bir yüküdür
- () Kamu hizmetleri için alınır
- () Kamu borçlarını ödemek için alınır
- () Fikir sahibi değilim

Tablo 4.15: Vergi Tanımına Verilen Cevapların Dağılımı

	n	%
Vatandaşlık sorumluluğudur	123	24,6
Vergi kişiler üzerine bir yüküdür	58	11,6
Kamu hizmetleri için alınır	275	55
Kamu borçlarını ödemek için alınır	34	6,8
Fikir sahibi değilim	10	2,0
Toplamı	500	100

Araştırmaya katılanlar verginin tanımı sorulmuştur. 275 kişi “Kamu hizmetlerinin karşılığıdır” şikkını işaretlemiştir. Bunların oranı % 55 olarak gerçekleşir. Bir vatandaşlık görevi olduğu 123 kişi ve bunun oranı % 24,6’dır. “Verginin kişiler üzerine yüküdür” diyen 58 kişi ve bunların oranı % 11,6’dır. Kamu borçları için alındığını düşünen 33 kişi ve bunların oranı % 6,6’dır. Hiçbir fikri olmayan 11 kişi ve bunların oranı % 2,2’dir. Ankete cevap veren ve katılan kişilerin verginin bir vatandaşlık görevi olduğu düşüncesi $\frac{1}{4}$ gibi bir hayli yüksek orana sahip olmalarıdır.

4.6.1.8 Özel Tüketim Vergisinin Tanımı

Soru: ÖTV’den ne anlıyorsunuz?

- () Zengin olandan alınan vergidir
- () Taşıtlardan alınır
- () Lüks mallardan alınır
- () Adil alınmayan bir vergi

- Bazı ürünlerden alınır
- Devlete kazanç getirir
- Fikir sahibi değilim

Tablo 4.16: ÖTV Tanımına Göre Verilen Cevap Dağılımları

	n	%
Zengin olandan alınan vergidir.	18	3,6
Taşıtlardan alınır	13	2,6
Lüks mallardan alınır.	203	40,6
Adil alınmayan bir vergi	74	14,8
Bazı ürünlerden alınır.	101	20,2
Devlete kazanç getirir	82	16,4
Fikir sahibi değilim	9	1,8
Toplam	500	100

Bu çalışmamın içinde bulunan Özel Tüketim Vergisine verilen cevapların bu soruya verilen cevaplardan farklılıkların olmaması mevzunun kişiler tarafından tam anlaşılmadığı kanısına varılmaktadır. Özel Tüketim Vergisinin gerçek tanımını yansıtan bazı ürünlerden alınır sorusu araştırmaya katılan 101 kişi ve bunların oranı % 20,2'dir. Bu orana bakıldığında halkın tam olarak aydınlatılmadığı sonucuna ulaşılır. ÖTV'yi kısmen tanımlayan lüks mallardan alımı sorusuna 203 kişi ve % 40,6 oranındadır. Devlete gelir sağlamak için alınır sorusuna 82 kişi ve oranı %16,4'tür. Adaletsiz bir vergidir sorusuna ise 74 kişi ve oranı % 14,8'dir. Fikri olmayan 9 kişidir ve bunların oranı % 1,8'dir.

4.6.1.9 Vergi Yüğü

Soru: Türkiye'deki vergi yükü hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Fazla
- Orta
- Hafif
- Fikrim Yok

Tablo 4.17: Vergi Ağırlığı Hakkında Görüşlerin Dağılımı

	n	%
Fazla	463	92,7
Orta	30	6
Hafif	3	0,5
Fikrim yok	4	0,8
Toplam	500	100

Araştırmaya katılan kişilerin ülkemizde vergi yükünün hafif olmadığı yönünde bir çoğunluğa sahiptir. 463 kişi ve oranı yaklaşık % 93'tür. Vergi yükünü normal bulan 30 kişi ve oranı % 6'dır. Hafif olduğunu düşünen 3 kişi ve oranı % 0,6'dır. Fikir beyan etmeyen 4 kişi ve oranı % 0,8'dir.

4.6.1.10 Devletin Etkin Rolü

Soru: Sizce ÖTV vergi kalemleri içinde oranları adil mi?

Tablo 4.18: ÖTV'nin Vergi Kalemleri İçine Adaleti Hakkında Görüşlerin Dağılımı

	N	%
Evet	23	4,6
Hayır	463	92,7
Fikir Sahibi Değilim	14	2,7
Toplam	500	100

ÖTV'nin vergi kalemleri içerisinde adaletli alındığını düşünen 23 kişi ve oranı % 4,6, hayır diyen 464 kişi ve oranı yaklaşık % 93 ve fikri olmayan 14 kişi ve oranı % 2,7'dir.

5. ÇAPRAZ TABLO ANALİZİ

Aracı olanların ile yakıt tüketiminde bulunanların çaprazlama tablosu

Tablo 5.1: Aracı Olanların İle Yakıt Tüketiminde Bulunanların Çaprazlama Tablosu

		Araç		Toplam
		Yok	Var	
Akaryakıt	Tüketmiyorum	220		220
	250 TL <	0	12	12
	250-1000 TL	0	120	120
	1000-1500 TL	0	46	46
	1500-2000 TL	0	73	73
	2000-2500 TL	0	24	24
	3000 TL >	0	5	5
Toplam		220	280	500

Tablo 5.1’de aracı olan katılımcıları ile yakıt sarfiyatında bulunan katılımcıların cevaplarını karşılaştırmak için bu tablo oluşturulmuştur. Anket çalışmasında yer alan 5’inci soruda ankete katılan kişilere aldıkları eşyalar sorulmuştur. Söz konusu soruya araç şikkını işaretleyenler için bir sonraki soruda Türk Lirası yakıt sarfiyatı sorulmuştur. Aracı olan katılımcı sayısı 280 kişidir. Akaryakıt tüketiminde bulunan katılımcı sayısı da 280 kişi olduğu ortaya çıkmıştır. Böylece sorulan sorular arasında bağlantının kurulması ile bir kontrol sağlanmış oldu. Bu sayede verilen cevaplar arasındaki tutarlılık varılan sonuçlara tutarlılığın olduğunu kanıtlamıştır.

Eğitim seviyesi ile vergi tanımına verilen cevapları içeren çapraz tablosu

Tablo 4.19: Eğitim Seviyesi İle Vergi Tanımına Verilen Cevapları İçeren Çapraz Tablo

		Eğitimin Düzeyi						Toplam
		İlk Öğrenim	Orta Öğrenim	Lise	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	
Verginin Tanımı	Bir vatandaşlık görevidir	7	6	55	40	9	6	123
	Vergi kişiler üzerine bir yükür	3	7	30	13	5	0	58
	Kamu hizmetleri için alınır	1	3	22	200	30	19	275
	Kamu borçlarını ödemek için alınır	1	4	9	14	1	4	33
	Fikrim yok	1	2	7	1	0	0	11
Toplam		13	22	123	268	45	29	500

Tablo 4.19’da araştırmaya katılanların eğitim düzeyi ile vergi tanımına verdikleri cevaplar arasında bağıntıyı gösteren bir çapraz tablodur. Verginin tanımına ‘‘kamu hizmetleri karşılığıdır’’ şeklinde yer alan şıkkı ilkokul, ortaokul ve lise mezunlarının 26 kişidir. Aynı eğitim düzeyi içinde (13+22+123=158) oranı %16 yapmaktadır. Yükseköğrenim olarak aynı şıkka verilen cevapları 249 kişidir. Ankete aynı eğitim düzeyi ile cevap verenlerin sayısı (268+45+29=342)oranı %73 tür. Görülmektedir ki eğitim seviyesi ve vergi tanımı arasında doğrusu paralel bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim seviyesinin artmasıyla vergi hakkındaki bilgi de artmış olmaktadır.

Eğitim seviyesi ile ÖTV’nin tanımına verilen sonuçlar arasındaki ilişkiyi sunan çapraz tablosu

Tablo 4.20: Eğitim Seviyesi İle ÖTV'nin Tanımına Verilen Sonuçlar Arasındaki İlişkiyi Sunan Çapraz Tablo

		Eğitimin Düzeyi						Toplam
		İlk Öğrenim	Orta Öğrenim	Lise	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	
Verginin Tanımı	Zengin olandan alınan vergidir	1	1	4	8	1	3	18
	Taşıtlardan alınır	1	1	6	4	0	1	13
	Lüks mallardan alınır	3	3	40	115	31	11	203
	Adaletsiz bir vergidir	4	7	15	34	8	6	74
	Belirli mallardan alınır.	2	5	27	55	5	7	101
	Devlete gelir sağlamak için alınır	2	4	23	52	0	1	82
	Fikrim yok	0	1	8	0	0	0	9
Toplam		13	22	123	268	45	29	500

Tablo 4.20'de eğitim seviyesi ve Özel Tüketim Vergisinin tanımı arasında ilişki veren tablo verilmiştir. Vergi tanımı ile eğitim seviyesi bağlantıyı önceki tabloda benzerlik bu tabloda görülmemiştir. Yükseköğrenime sahip olanların 67'si Özel Tüketim Vergisinin tanımını bazı ürünlerden alınır demiştir. Çalışmaya katılan ve eğitim durumları aynı olan 342 kişi olduğu göz önünde bulundurulursa; bu şıkkı cevap verenlerin oranı % 20'dir. Çoğunun Özel Tüketim Vergisinin Pahalı ürünlerden alınır demesi gibi, yüksek eğitimi olan % 40 oran ile aynı şıkkı ifade etmesi, mevzunun halkın bütün fertlerince kavranamadığı anlaşılmaktadır. Devletin vergi kazançları arasında olan, Özel Tüketim Vergisinin vergi kalemleri arasına yeni girmesinden dolayı, halk tarafından tam kavranamadığı sonucuna varılmaktadır.

Eğitim seviyesi ile vergi ağırlığı hakkında görüşlerin ilişkisini gösteren çapraz tablosu

Tablo 4.21: Eğitim Seviyesi İle Vergi Ağırlığı Hakkındaki Görüşlerin Çapraz Tablo İle Gösterimi

		Vergi Ağırlığı				Toplam
		Fazla	Orta	Hafif	Fikir Sahibi Değilim	
Eğitim Seviyesi	İlk Öğrenim	9	3	1	0	13
	Orta Öğrenim	15	6	1	0	22
	Lise	112	9	0	2	123
	Lisans	259	7	0	2	268
	Yüksek Lisans	40	4	1	0	45
	Doktora	28	1	0	0	29
		463	30	3	4	500

Ülkemizde vergi yükü hakkındaki ankete katılan kişilerin, eğitim düzeylerini Tablo 10’da verilmektedir. İlkokul mezunu olanların % 69 ‘u, ortaokul mezununun % 68 ‘si lise mezununun % 91’i, üniversite mezununun % 97, Yüksek lisans mezununun % 89 ‘u ve doktora mezununun % 97 vergi yükünün ağır olduğu cevabını vermiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ekonominin kaynak kısıtlılığı ve insanların sınırsız ihtiyaçları arasındaki dengenin sağlanması toplumsal açıdan yaşamsal önemlidir. Devletin ekonomik süreçteki rolü, ekonomik sistemlerin tasarımında belirleyici bir faktördür. Klasik ekonomik yaklaşımlar devletin müdahalesini sınırlar, ancak çağın gereklilikleri ve ekonomik krizler devletin rolünü yeniden değerlendirmeye zorlamıştır. Gelir dağılımının adaletsizliği, devletin yeniden dağıtım rolünü ön plana çıkarmıştır. Bu, vergi politikalarının ve sosyal devlet anlayışının önemini vurgular.

ÖTV, Türkiye'de vergi sisteminin önemli bir unsuru olup, vergi gelirlerinde büyük bir paya sahiptir. Ancak, verginin adil bir şekilde uygulanması ve gelirin yeniden dağıtılmasında etkili olması için dikkatle ele alınması gerekmektedir. Çalışmanın alan çalışması, ÖTV'nin toplumsal bilinçlenmesinin yetersiz olduğunu ve vergi ödemelerinin yaygın olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de vergi sisteminin adil bir şekilde işlemesi ve gelir dağılımının düzeltilmesi için devletin aktif bir rol üstlenmesi gerekmektedir. Bu, vergi politikalarının yeniden değerlendirilmesini, kayıt dışılıkla mücadeleyi ve toplumsal bilinçlenmeyi içerir. Türkiye'de ÖTV kanununun vergi adaleti açısından incelenmiş kurumsal incelenmesine ek olarak, Ankara, Çorum, İzmir, Adana, Antalya ve Sivas'ta yapılan alan (anket) çalışmasıyla da ÖTV bilinci ve muhatapların görüşleri değerlendirilmesi ile elde edilen sonuçlar:

Ekonomik Sistem ve Devletin Rolü

Ekonominin temel sorunu olan sınırsız ihtiyaçlar ile sınırlı kaynaklar arasındaki dengenin nasıl sağlanacağı sorunu, devletin ekonomik süreçteki rolüyle yakından ilişkilidir. Geleneksel olarak, devletin ekonomik hayata müdahalesi olumsuz karşılanmış olsa da çağın gereklilikleri ve ekonomik krizler devletin rolünü yeniden tartışmaya açmıştır.

Gelir Dağılımı ve Vergi Politikaları

Gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesi için vergi politikalarının etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. ÖTV gibi dolaylı vergilerin, gelirin yeniden dağıtımında önemli bir rol oynayabileceği görülmektedir.

ÖTV'nin Önemi ve Etkisi

ÖTV, Türkiye'de vergi gelirleri içinde önemli bir paya sahiptir ve adil gelir dağılımına katkı sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Ancak, verginin etkin bir şekilde adaleti sağlaması için vergilendirme oranlarının dengelenmesi gerekmektedir.

Bulgu ve değerlendirmelere ek olarak adil bir vergi sistemi ve gelirin adaletli dağıtımı için aşağıdaki öneriler yapılmıştır:

Vergi Politikalarının Yeniden Değerlendirilmesi

Türkiye'de gelir dağılımının adil olmadığı ve vergi politikalarının yeniden değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Gelir dağılımının adaletli bir gelir dağılımı olarak düzeltilmesi için vergi politikalarının etkin bir şekilde uygulanması önemlidir.

ÖTV'nin Etkin Kullanımı

ÖTV'nin gelirin adil dağılımını sağlama potansiyelini artırmak için vergilendirme oranlarının dengelenmesi ve lüks ile zorunlu tüketim mallarının vergilendirilmesi konusunda dikkatli bir şekilde değerlendirme yapılmalıdır.

Kayıt Dışılık ve Yolsuzlukla Mücadele

Türkiye'de gelir adaletsizliğini artıran önemli faktörlerden biri olan kayıt dışılık ve yolsuzlukla etkin bir şekilde mücadele edilmelidir. Yasal ve idari boşlukların giderilmesi ve vergi toplama süreçlerinin iyileştirilmesi önemlidir.

Devletin Aktif Rolü

Türkiye'de gelirin adil dağıtılması ve vergi adaletinin sağlanması için devletin aktif bir rol üstlenmesi gerekmektedir. Vergi, harcama ve borçlanma politikalarının koordineli bir şekilde yürütülmesi önemlidir.

Toplumsal Bilinçlenme

ÖTV gibi vergilerin toplumsal bilinçlenmeyi artırmak için daha etkin bir şekilde iletişim ve eğitim faaliyetleriyle desteklenmesi gerekmektedir. Bu önerilerin hayata geçirilmesiyle, Türkiye'de vergi sisteminin daha adil ve etkin bir şekilde işlemesi ve gelir dağılımının düzeltilmesi mümkün olacaktır. Ancak, bu sürecin toplumsal, ekonomik ve politik birçok faktörü içermesi ve uzun vadeli bir yaklaşım gerektirmesi önemlidir. Bu çalışmamdan sonra ÖTV kanununda yapılacak çalışmalarda ÖTV kanununun İstisnaları incelenebilir ve ÖTV kanununun sağlamış olduğu düzenleyici vergi yapısında çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Toplum Dergisi. (2007). Cilt 9, Sayı: 3.
- Aklan, N. A. (2001, Aralık). Dünyada ve Türkiye’de gelir dağılımı ve gelir dağılımını etkileyen faktörler. Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi, 19(4).
- Albayrak, Ö., Pınar, A., & Bahçe, S. (2016). Türkiye’de daha eşitlikçi vergi politikaları için mikrosimülasyon analizi: 2003-2013. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 71(1), 249-278.
- Alkin, E. (1992). İktisat. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Alkin, E. (2003, Kasım 19). Gelir dağılımı neden düzeltilemiyor? Dünya Gazetesi.
- Anderson, J. E. (2003). Public Finance. New York: Houghton Mifflin Company.
- Anderson, W. H. (1973). Financing Modern Government. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Ansel, S. M., & Sliger, B. F. (1970). Public Finance: An Introduction to the Study of the Public Economy. Texas: Business Publication Inc.
- Aren, S. (n.d.). Ekonomi Dersleri (2. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Arslan, G. E. (2013). Ekonomik büyüme, kalkınma ve gelir dağılımı. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 45-52.
- Atkinson, A., & Bourguignon, F. (2015). Handbook of Income Inequality (1st ed.). Amsterdam, The Netherlands: Elsevier B.V.
- Başkanlığı, G. İ. (2021, Temmuz 1). Gelir İdaresi Başkanlığı. www.gib.gov.tr adresinden alındı.
- Batirel, Ö. F. (1979). Kamu maliyesi teorisine giriş (2. Baskı). İstanbul: Mert/Er Matbaası.
- Bayar, A. A., Günçavdı, Ö., & Levent, H. (2021). Türkiye’de vergilerin gelir dağılımı üzerine etkileri. İstanbul: İnsani ve Toplumsal Kalkınma Programı.
- Bayraklı, H. H. (2000). Gelir Vergisi Kanununda gelir kavramı ve sapmalar. Mevzuat Dergisi. 02 2020 10 tarihinde alındı.
- Bilgiç, A. (2015). Türkiye’de uygulanan vergilendirme politikalarının gelir dağılımı üzerindeki etkileri: 1990-2013 dönemi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bird, R. M., & Zolt, E. M. (2005). Redistribution via taxation: The limited role in the developing countries. Law-Econ Research Paper, UCLA Law Review, 70.
- Çalışkan, Ş. (2011). Türkiye’de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. Journal of Social Policy Conferences, 59, 89-132.

- Çelik, D., & Erkişi, K. (2022). Gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımına etki eden faktörler. *Erciyes Akademi*, 36(1), 253-269. <https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.1060779>
- Dağdemir, Ö. (2013). Gelir eşitsizliklerinin ölçülmesi. A. Ü. AÖF içinde Gelir Dağılımı ve Yoksulluk (1. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri.
- Demirdal, M. B. (2019). İnsan haklarının temellendirilmesine yardımcı bir kavram: Adalet ilkeleri. *İnsan Hakları Yıllığı*, 37, 1-35.
- Derdiyok, T. (1993, Mayıs). Türkiye'nin kayıtdışı ekonomisinin tahmini. *İktisat Dergisi*, 14, 54.
- Dickenson, D. T. (1996). *Economics of the Public Sector* (1. Baskı). Londra: Macmillan Press Ltd.
- Dikmen, O. (1971). Gider vergileri: Türk vergi sisteminin ekonomik gelişme üzerindeki etkileri. *Ekonomik ve Sosyal Etütler Konferansı, İstanbul: Çeltüt Matbaacılık*.
- DPT. (2001). Gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksullukla mücadele özel ihtisas komisyonu raporu (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı). Devlet Planlama Teşkilatı.
- Due, J. F. (1957). *Sales Taxation*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Due, J. F. (1967). *Maliye: Bir iktisadi analiz* (3. Baskı). (İ. Ö. Sevim Görgün, Çev.) İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. (2010). Cilt 12, 435-467.
- Edizdoğan, N. (1981). Teoride ve uygulamada özel tüketim vergileri. Bursa: Bursa İTİA İşletme Fakültesi Yayın No: 6, Bursa Üniversitesi Basımevi.
- Edizdoğan, N., & Çelikkaya, A. (2012). *Vergilerin ekonomik analizi*. Bursa: Dora Yayınları.
- Edizdoğan, N., Çetinkaya, Ö., & Gümüş, E. (2018). *Kamu maliyesi* (9. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Erginay, A. (1974). *Kamu maliyesi*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Erkin, G. (2013). Türk hukukunda vergilendirme yetkisi. *Journal of Yaşar University*, 8.
- Göze Kaya, D., & Durgun Kaygısız, A. (2015). 2008 Küresel krizi ve sonrasında Türkiye'de uygulanan maliye politikalarına genel bir bakış. *International Journal of Management Economics & Business*, 11(26).
- Gökçay, Ş. E. (2017). Türk vergi sisteminde vergi ödeme gücüne ulaşma teknikleri. *Journal of Life Economics*, 4(3), 113-133.
- Heper, F. (2009). *Kamu maliyesi* (4. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Johansen, L. (1965). *Public Economics*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company.
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). 10. Kalkınma Planı-Özel İhtisas Komisyonu Raporu-Vergi. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

- Karakoç, Y. (2013). Anayasal vergilendirme politikaları üzerine bir değerlendirme. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15, 1259-1308.
- Karamelikli, H. (2018). Dolaylı ve dolaysız vergilerin ekonomik aktiviteler üzerindeki simetrik ve asimetrik etkileri. Maliye ve Finans Yazıları, 110, 95-110. <https://doi.org/10.33203/mfy.372284>
- Keynes, J. M. (2010). Genel Teori. (U. S. Akalın, Çev.) İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Kızılyalı, H. (1969). Türk vergi sisteminin ekonomik analizi. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Kuyucuklu, N. (1986). Türkiye iktisadı (2. Baskı). İstanbul: Beta.
- Kulu, B. (2002). ÖTV Kanunu'nun yetki verdiği konular ve bunların sınırı. Yaklaşım, 112, 56.
- Kuruca, Z. (1967). Kalkınmaya uygun vergi politikası. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 13.
- Kuznets, S. (1955). Economic growth and income inequality. The American Economic Review, XLV, 7.
- Maliye Bakanlığı. (2021, Temmuz 1). Vergi Usul Kanunu Madde 9.
- Mankiw, N. G. (2004). Principles of Macroeconomics (3rd ed.). Ohio: Thomson.
- Miller, R. L. (2004). Economics Today (20th ed.). USA: Pearson Education Inc.
- Nadaroğlu, H. (1992). Kamu maliyesi teorisi. İstanbul: Beta Yayınları.
- Nadaroğlu, H. (n.d.). Vergi sistemimizin etkinliği. 2. Türkiye Maliye Sempozyumu. Türkiye Maliye Sempozyumları CD.
- OECD. (2021, Temmuz 1). OECD (2020) Global Revenue Statistics Database. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=RS_
- Önder, İ. (2000). Kayıtdışı ekonomi ve vergileme. İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Önder, İ. (2001). Maliye politikası. Ankara: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını - Saray Matbaacılık.
- Önder, İ. (2013). Maliye politikası (1. Baskı). Ankara: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını - Saray Matbaacılık.
- Özbilen, Ş. (1998). Maliye politikası: Teori, ilkeler, yöntemler ve uygulama sorunları (1. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Özdemir, D., Emsen, Ö. S., Gencer, A. H., & Kılıç, C. H. (2011, Ekim 12-14). Ekonomik büyüme ve gelir dağılımı ilişkileri: Geçiş ekonomileri deneyimi. International Conference on Eurasian Economies 2011 Kyrgyzstan-Turkey Manas University (ss. 440-447). Bişkek - Kırgızistan: Publication: 151 Conference Series: 55.
- Özdemir, S. (2007). Küreselleşme sürecinde refah devleti. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Özpehriz, N. (2011). Maliye politikası üzerinde doğuran demokrasi etkisi. Vergi Dünyası.

- Pehlivan, M. S. (2009). Gelir dağılımı eşitsizliğine devletin müdahale araçları: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu örneği. Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü - Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
- Piketty, T. (2014). Capital in the Twenty First Century. Cambridge: Harvard University Press.
- Pınar, A. (2006). Maliye politikası: Teori ve uygulama (2. Baskı). Ankara.
- Pınar, A. (2007). Kamu maliyesi ve maliye politikası (3. Baskı). Ankara.
- Prasad, N. (2008). Policies for redistribution: The use of taxes and social transfers. International Institute for Labour Studies Discussion Paper.
- Robson, W. (1973). The Political Economy of Taxation. (B. C. Robson, Dü.). Penguin Books.
- Rolph, E., & Break, G. F. (1961). Public Finance. New York: The Ronald Press Company.
- Saez, E. (2004). Direct or indirect tax instruments for distribution: Short run versus long run. Journal of Public Economics, 503-518.
- Sameti, M., & Rafie, L. (2010). Interaction of income distribution, taxes, and economic growth: The case of Iran and some selected East Asian countries. Iranian Economic Reviews, 14(25), 67-81.
- Savaşan, F. (2015). Kamu ekonomisi (5. Baskı). Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Şerbetçi, G. (2014). Türkiye’de uygulanan finansal politikaların gelir dağılımı üzerindeki etkisi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 93-116.
- Şenyüz, D., Yüce, M., & Gerçek, A. (2020). Türk vergi sistemi (17. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Tanzi, V. (1998). Fundamental determinants of inequality and the role of government. IMF Working Paper No: 98/178.
- Tekin, F. (1978). Artan oranlılık ve Türk vergi sistemindeki uygulaması. EİTİA Yayınları No: 192/122.
- Terzi, C. (n.d.). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde vergi yapısı ve Türkiye. Vergi Dünyası Dergisi, 189.
- Tuncer, S. (1970). Gelirin yeniden dağılımı (Yayın No: 23). İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- Turan, T. (2012). Optimal maliye politikası: Bir literatür taraması. Maliye Dergisi, 162, 411-412.
- Turhan, S. (1993). Vergi teorisi ve politikası. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Turhan, S. (2009). Maliye politikası (6. Baskı). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- TÜİK. (2021, Temmuz 1). Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr adresinden alındı.
- Türk, İ. (1996). Kamu maliyesi (2. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.

- Türk, İ. (2001). Maliye politikası (14. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Türk, İ. (2005). Maliye politikası (17. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Türk, İ. (2007). Maliye politikası: Amaçlar, araçlar ve çağdaş bütçe teorileri (20. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- TÜSİAD. (2000). Türkiye’de bireysel gelir dağılımı ve yoksulluk: Avrupa Birliği ile karşılaştırma. İstanbul: TÜSİAD Yayını No: TÜSİAD-T/2000-12/295.
- Uluslararası Şeffaflık Derneği. (2018). Türkiye’de tütün. <https://www.toraks.org.tr/site/community/workingGroups/p/V0dfVEJDQ> ONP adresinden alındı.
- Vergi Usul Kanunu. (n.d.).
- Yücel, D. (2011). Gelir dağılımı teorileri ve politikaları: Türkiye’de gelir dağılımı-yoksulluk sorunu. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZGEÇMİŞ

ÖĞRENİM DURUMU

- **Lisans:** 2017, İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü
- **Yüksek Lisans:** (2024) İstanbul Gedik Üniversitesi, Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı

